

Komparacija nastave glazbe primarnog obrazovanje u osnovnim opće obrazovnim i Waldorfskim školama

Badurina, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:631349>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA BADURINA

**KOMPARACIJA NASTAVE GLAZBE PRIMARNOG OBRAZOVANJA U
OSNOVNIM OPĆEOBRAZOVNIM I OSNOVNIM WALDORFSKIM ŠKOLAMA**

Diplomski rad

Pula, rujan, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA BADURINA

**KOMPARACIJA NASTAVE GLAZBE PRIMARNOG OBRAZOVANJA U
OSNOVNIM OPĆEOBRAZOVNIM I OSNOVNIM WALDORFSKIM ŠKOLAMA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303051145, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani sveučilišni Učiteljski studij

Predmet: Glazbena kultura

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Posebne pedagogije

Mentor: doc.dr.sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

Pula, rujan, 2019. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ana Badurina, kandidat za magistra primarnog obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Ana Badurina dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Komparacija nastave glazbe primarnog obrazovanja u osnovnim općeobrazovnim i osnovnim waldorfskim školama“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja.....	1
1.2. Cilj istraživanja	1
1.3. Definiranje polazišne teze	1
1.4. Konzultirana literatura	2
1.5. Metodologija	2
1.6. Nacrt obrade.....	2
2. GLAZBENA KULTURA U OPĆEOBRAZOVNIM ŠKOLAMA	4
2.1. Područja glazbene nastave.....	5
2.1.1. Pjevanje.....	5
2.1.2. Sviranje.....	7
2.1.3. Glazbeno slušanje	9
2.1.4. Glazbena kreativnost (glazbeno stvaralaštvo)	11
2.1.5. Glazbeno opismenjavanje	13
3. WALDORFSKA ŠKOLA	14
3.1. Model trodjelnosti ljudskog bića primijenjen na glazbu.....	14
3.2. Antropologijsko-psihologijske osnove nastavnog programa u waldorfskim školama 16	
3.3. Nastava glazbe u waldorfskim školama	17
3.3.1. Glazbena kultura u primarnom obrazovanju Waldorfske škole	19
3.4. Važnost instrumenata u nastavi glazbe	21
3.4.1. Instrumenti s antropozofskog stajališta	21
3.4.2. Instrumenti u waldorfskoj školi.....	22
3.5. Glazba u funkciji učenja stranih jezika u waldorfskoj školi	23
3.6. Euritmija	24
3.6.1. Euritmija u waldorfskoj školi	25
4. ISTRAŽIVANJE	26
4.1. Metodologija.....	27
4.5. Rezultati istraživanja.....	28
5. ZAKLJUČAK	73
6. LITERATURA	76
7. SAŽETAK	81
8. SUMMARY	82
9. PRILOZI	83

1. UVOD

1.1. Predmet istraživanja

Glazba ima pozitivan utjecaj na dijete već od njegove najranije dobi pa je važno u sklopu odgojno-obrazovnog rada učenicima pružiti kvalitetno glazbeno obrazovanje. Iako je na glazbenoj kulturi u općeobrazovnim školama naglasak na području slušanja glazbenih djela uz pjevanje, sviranje i glazbenu kreativnost, u Republici Hrvatskoj postoje i alternativne škole koje naglasak stavljaju na druga glazbena područja. Jedna od alternativnih škola je i waldorfska škola koja se temelji na waldorfskoj pedagogiji te naglasak stavlja na glazbena područja sviranja i pjevanja. Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je usporediti pristup nastavi glazbene u općeobrazovnim i waldorfskim školama.

1.2. Cilj istraživanja

Program glazbene kulture (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006) u općeobrazovnim školama se skoro u potpunosti razlikuju od programa glazbene kulture waldorfskih škola (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999). Cilj istraživanja je bio utvrditi prema kojem programu je učenicima bliža glazba, evaluacija različitih pristupa i uvid u odnos učenika prema glazbenim područjima.

1.3. Definiranje polazišne teze

Plan i program osnovne općeobrazovne škole (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006) i plan i program waldorfskih škola (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999) donose različite pristupe u odgoju i obrazovanju. S obzirom na nepodudarnosti u planu i programu nastave glazbene kulture između ta dva oblika obrazovanja postavljaju se sljedeće hipoteze:

- 1) Glazbena umjetnost će biti bliža učenicima waldorfskih škola jer je uz Glazbenu kulturu, glazba integrirana u glavnu nastavu, euritmiju te učenje stranih jezika.
- 2) Sviranje je bliže učenicima waldorfskih škola jer svakodnevno tijekom cijelog školovanja uče, upoznaju i koriste različite glazbene instrumente.

- 3) U općeobrazovnim školama nastava je koncipirana prema otvorenome modelu koji naglasak stavlja na područje slušanja. Iz tog razloga se očekuje da će učenicima takva nastava biti bliža, poznavati će bolje umjetničku glazbu i sastavnice glazbe putem slušanja.

1.4. Konzultirana literatura

Dio literature koji se odnosio na program Glazbene kulture u općeobrazovnim školama bio je jednostavan za naći u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula, Sveučilišnoj knjižnici u Puli, a i internet je nudio pristup mnogobrojnim člancima i stručnoj literaturi. Dio literature za istraživanje isključivo glazbene nastave u waldorfskih školama bilo je relativno teško za naći. Nekolicina literature je bila na hrvatskom jeziku dok je ostatak bio na engleskom ili njemačkom jeziku, a antropozofiju Rudolfa Steinera je teže za razumjeti na stranom jeziku. S toga je konzultirana literatura iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te literatura Waldorfske škole u Rijeci. Na temelju konzultirane literature pripremila se anketa i ostatak istraživanja.

1.5. Metodologija

U istraživanju su sudjelovali učenici trećeg razreda tri općeobrazovne škole i dvije waldorfske škole (u Republici Hrvatskoj nema drugih waldorfskih škola). S obzirom na mali broj ispitanika waldorfskih učenika, nije uzet veliki broj učenika općeobrazovnih škola pa je time napravljeno pilot istraživanje. Podaci su prikupljeni anonimnom anketom. Anketa se sastojala od 19 pitanja. Nakon toga anketa je bila analizirana i statistički obrađena.

1.6. Nacrt obrade

U prvom poglavlju ovog rada su pojašnjene osnovne značajke predmeta Glazbene kulture u općeobrazovnim školama te definirana glazbena područja. Obrazložen je pristup glazbi u waldorfskim školama, antropozofijska tumačenja na kojima se temelji cijela waldorfska pedagogija, a time i glazbena nastava te koji ciljevi i nastavni sadržaji se provode u glazbenoj kulturi od 1.- 4. razreda. U trećem poglavlju je objašnjena važnost instrumenata u nastavi glazbe prema waldorfskoj pedagogiji te predmeti u koje je još integrirana glazba. U četvrtom poglavlju se nalazi istraživanje te analiza podataka

dobivena anketiranjem učenika. Rezultati su prikazani opisno te različitim grafikonima i tablicama, a uz to je korištena i statistička obrada podataka. Na kraju rada se nalazi zaključak istraživanja i postavljene hipoteze.

2. GLAZBENA KULTURA U OPĆEOBRAZOVNIM ŠKOLAMA

Glazbena kultura je predmet određen Nastavnim planom i programom za osnovnu školu (2006) u kojemu učenici upoznaju glazbu u okviru obaveznog predmeta u općeobrazovnim školama¹. Glazba se uči kroz svih osam razreda, ali samo 35 sati godišnje tj. jednim školskim satom tjedno. Nastavu prožimaju dva temeljna načela, a to su: psihološko i kulturno-estetsko. Psihološko načelo polazi od činjenice da učenici uglavnom vole nastavu glazbene kulture, uživaju u njoj i tome treba ići ususret. Kulturno-estetsko načelo se temelji na tome da učenika treba pripremiti za život tako da bude kompetentan korisnik glazbene kulture. To je važno s obzirom na raznolikost glazbu koja ga okružuje.

„Glazba je u nižim razredima osnovne škole idealno područje za poticanje emocija, osjećaja pripadnosti, zajedništva i snošljivosti (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006)“. Poseban je naglasak na pjevanju, sviranju, slušanju odabrane glazbe te glazbenoj kreativnosti. Nepotrebno se smatra učenje notnog pisma koje je predviđeno tek za četvrti razred kada nastava glazbene kulture može postati i predmetna nastava. Program nastave glazbene kulture je otvoren što znači da učitelj ima potpuno otvorene ruke kod pripremanja nastave glazbene kulture uz nekoliko obvezatnih sadržaja. Obvezni dio nastave glazbene kulture je slušanje i upoznavanje svih javnih oblika glazbe (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006).²

Osim redovne nastave glazbene kulture, nastava glazbe u školi uključuje i izbornu nastavu, izvannastavne aktivnosti (zbor, instrumentalne i vokalne skupine, folklornu grupu, ples, itd.) te nastavu izvan učionice (posjet kazalištima, glazbenim priredbama, itd.) (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006).

U općeobrazovnim školama kroz nastavu nije moguće ostvariti stručno glazbeno obrazovanje upravo zbog nedovoljnog broja sati. Bivši nastavni program predviđao je da se sve ono što ulazi u okvir stručne glazbene nastave prezentira u osnovnoj školi u skraćenom obliku (Svalina, 2015). Pavel Rojko je istaknuo da takvi pokušaji nužno vode u svaštastvo i neuspjeh. „U tako koncipiranom predmetu puka je iluzija da se

¹ U fazi je izrada novog kurikulum za predmet Glazbena kultura te će se s vremenom pojaviti i novi Nastavni plan i program. Trenutno je na snazi Nastavni plan i program iz 2006. godine koji je za sada još uvijek temelj za poučavanje ovog predmeta.

² Pod pojavnim oblicima glazbe, smatraju se: umjetnička glazba, narodna glazba (domaća i strana), jazz i popularni žanrovi svih vrsta (Nastavni plan i program, 2006).

stanje može popraviti povećanjem broja sati. Točnije, to bi bilo moguće kad bi to povećanje moglo biti višestruko spram sadašnjega“ (2012: 46).

Zadatak je općeobrazovne škole uvođenje učenika u glazbenu kulturu tj. odgoj slušatelja, ljubitelja glazbe (Svalina, 2015).

2.1. Područja glazbene nastave

Nastavna područja glazbene kulture u osnovnoj se školi razlikuju po nazivima i sadržajima ovisno o razredu (slika 1). Rojko (2012) ih dijeli na pet različitih područja, a to su pjevanje, glazbeno opismenjavanje, sviranje, glazbeno stvaralaštvo te slušanje i upoznavanje glazbe. Pjevanje je dugo vremena bilo jedino područje.

RAZREDI	NASTAVNA PODRUČJA			
1., 2., 3.	<i>Pjevanje</i>	<i>Slušanje glazbe</i>	<i>Sviranje</i>	<i>Elementi glazbene kreativnosti</i>
4.	<i>Pjevanje</i>	<i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	<i>Izvođenje glazbe i glazbeno pismo</i>	<i>Glazbene igre</i>
5., 6.	<i>Pjevanje</i>	<i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	<i>Izvođenje glazbe i glazbeno pismo</i>	<i>slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples i sviranje</i>
7., 8.	<i>Pjevanje</i>	<i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	<i>sviranje, stvaralaštvo, računalo</i>	

Slika 1. Nastavna područja u nastavi glazbene kulture podijeljena po razredima (1).

2.1.1. Pjevanje

Pjevanje je područje koje je od početka prisutno u glazbenoj nastavi. Pjevanjem se usvajaju različiti zadaci koji se mogu svesti na tri jedina stvarna zadatka, a to su: učenje i usvajanje određenog broja pjesama, njegovanje dječjeg glasa i poticanje težnje za pjevanjem (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011; Rojko, 2012, prema Svalina, 2015: 93).

U školi se može njegovati funkcionalno ili umjetničko pjevanje. Funkcionalno pjevanje se oslanja na elemente kao što su opuštenost, radost, optimizam, prirodnu potrebu, itd. Glazbeni pedagozi su nakon Drugog svjetskog rata iznimno isticali važnost funkcionalnog pjevanja time što su učenicima nudili različite varijante masovnih revolucionarnih pjesama i tzv. pjesme obnove i izgradnje. Po Rojku (2012) su takva

vremena prošla i danas bi se u školi trebalo težiti umjetničkom pjevanju tj. „pjevanju u funkciji visokih umjetničkih zahtjeva.“

Glazbenu nastavu moguće je kvalitetno provoditi jer učenici mlađe školske dobi vole pjevati pogotovo ako učitelji/ce lijepo pjevaju i mogu svoje pjevanje pratiti na instrumentu (Svalina, 2015). Zadaci područja pjevanja prema važećem nastavnom programu su: razvitak osjećaja točne intonacije i ritma, glazbenoga pamćenja i samopouzdanja te kontinuirano izvođenje pjesama bez obveznoga zapamćivanja teksta (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006). Jasno određeni zadaci za svaki sat glazbene kulture, pridonijeti će kvalitetnoj provedbi glazbene nastave.

Različiti strani glazbeni teoretičari poput Albrechta Goebela i Friedricha Klausmeiera zalažu se za pjevanje te ga opravdavaju različitim neglazbenim razlozima. Goebel (1987, prema Svalina 2015: 93) se zalaže za pjevanje jer smatra da djeca imaju jaku prirodnu želju za pjevanjem. Pjevanje smatra najpovoljnijim oblikom „djelatnosti u glazbenoj nastavi jer se tako ostvaruje socijalizacija, razvija zajedništvo i međuljudski odnosi, postiže opuštanje, popravlja pamćenje, koncentracija, spontanost reagiranja, vježba ustrajnosti, poboljšava disanje i razvija glas.“ Po Klausmeieru (1980, prema Svalina, 2015: 93) pjevanje je nužno za emocionalnu ravnotežu učenika. On smatra da osnovna važnost pjevanja proizlazi iz činjenice da je ta aktivnost starija od govora.

Jedan od stranih kritičara pjevanja je Theodor W. Adorno (1986, prema Svalina, 2015: 93) koji kritizira pjevanje jer smatra da pjevanje nije prirodan oblik ponašanja čovjeka te da kao takvo nije nužno u nastavi glazbe. Pri tome treba naglasiti da je to dovelo do velikih problema u njemačkoj glazbenopedagoškoj literaturi.

Hrvatski pedagozi koji su se zalagali za pjevanje su Joža Požgaj, Vladimir Tomerlin i Pavel Rojko. Prema Požgaju bi se pjevanje trebalo svakog dana provoditi u školi, a učitelj bi učenike trebao pratiti na klaviru ili bugariji. On smatra da je takva pratnja dovoljna da pruži harmonijsku nadopunu vedroj pjesmi u školi. Tomerlin ističe važnost pjevanja zbog svladavanja intonacije jer smatra da se „tonske predodžbe vežu emotivno uz pjesmu ako ju djeca vole...“ (Tomerlin, 1971, prema Svalina, 2015: 93). Po Rojku (2012) je jedini opravdani razlog za pjevanje učenika u školi usvajanje određenog broja pjesama, njegovanje dječjeg glasa i prirodna težnja djece za pjevanjem.

Važno je pri izboru pjesama voditi računa i o opsegu dječjeg glasa. Istraživanja su pokazala da se opseg glasa mijenja kroz godine. Većina učenika prvih razreda uglavnom pjeva od tona g do c². Kod učenika četvrtih razreda taj se opseg glasa povećava u dubinu i u visinu te je kod većine učenika od tona f do d². Time je dokazano da i jedan sat glazbene kulture može doprinijeti razvoju dječjeg glasa (Gortan-Carlin i Cesar, 2014). Zbog toga svaka pjesma mora biti prilagođena njihovom uzrastu te time razvijati opseg i boju glasa.

Osim navedenih predispozicija učenika, treba brinuti i o načinu na koji će učenik najlakše usvojiti novu pjesmu. „U razrednoj nastavi se učenici glazbeno ne opismenjavaju već pjesme uče „igrom jeke“ ili „igrom lovca“ (Dobrota, 2012: 25)“. „Igra lovca“ se koristi kada učenici trebaju savladati određenu jednostavnu i njima poznatu pjesmu, a izvodi se tako da učitelj nekoliko puta ponavlja pjesmu dok se učenici postepeno uključuju i pjevaju s njim. „Igra jeke“ se provodi kada učenici trebaju usvojiti zahtjevniju, njima nepoznatu pjesmu (Dobrota, 2012).

2.1.2. Sviranje

Carl Orff je dvadesetih godina 20. stoljeća razvio ideju o elementarnoj glazbi. Elementarna glazba podrazumijeva glazbu povezanu s pokretom, plesom i govorom. Polazište elementarnog muziciranja za Orffa je tjelesni pokret tj. pljeskanje, pucketanje prstima i tapkanje nogama u različitim varijantama. Tome se pridružuju i različite zvečke, udaraljke i bubnjevi (Rojko, 2012: 64). Hermann Regner je izjavio kako „ništa nije opteretilo glazbenu nastavu kao Orff“ (Regner, 1980, prema Rojko, 2012: 64) što nam govori koliko je Carl Orff bio važan u tom razdoblju. Pod utjecajem Orffovih ideja, instrumentalno muziciranje je uvedeno i u općeobrazovne škole.

Sviranje je u općeobrazovne škole prvi puta uvedeno nastavnim programom iz 1958. godine uz objašnjenje da „suvremena glazbena pedagogija zahtijeva da glazbena nastava obuhvati i sviranje“ (Osnovna škola, 1958, prema Rojko, 2012: 66). Iako se nije objasnilo koja je to „suvremena pedagogija“ i zašto to odlučno zahtijeva, polazilo se od toga što prirodne instrumente ima svako dijete, a to su dlanovi i noge. Tome su pridodani i različiti instrumenti poput trianglera, cimbala, činele, zvečke, praporca, klepetaljki, kastanjeta, bubnjeva različitih veličina, timpana, zvončića, metalofona, ksilofona, blok flaute, itd. (Rojko, 2012). U nastavnim programima iz 1965. godine

(Osnovna škola – Odgojno-obrazovna struktura, 1965, prema Rojko, 2012) navodi se da instrumenti „pridonose bržem, lakšem i potpunijem shvaćanju muzike i unose mnogo radosti u život razreda.“ Osim toga navedeno je i da „primjena instrumenata pospješuje stvaralačku aktivnost djece, omogućuje improviziranje i kombiniranje različitih zvučnih efekata“. Zadaci sviranja po Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006: 68) su: sviranje ritma (ritamske pratnje obrađenim brojalicama i pjesmama) te sviranje doba (sviranje doba kao pratnja obrađenim brojalicama i pjesmama). Tako formulirani zadaci su glazbene prirode pa su zbog toga i ostvarivi (Dobrota, 2012).

2.1.2.1. Školski instrumentarij

Sviranje se u prvim trima razredima osnovne općeobrazovne škole realizira na instrumentima školskog instrumentarija. Školski instrumentarij čine različite ritamske i melodijske udaraljke. Ritamske udaraljke se dijele u tri skupine prema materijalu od kojeg su izrađene, a to su:

- 1) Drvene ritamske udaraljke (kastanjete, štapići, zvečka, mali drveni bubanj)
- 2) Metalne ritamske udaraljke (trokutići, činela, praporci, tamburin ili def)
- 3) Ritamske udaraljke s kožnom opnom (veliki i mali bubanj) (Njirić, 2001, prema Dobrota, 2012: 28).

Metodičke upute, za rad s ritamskim udaraljka, su vrlo jednostavne. Ritamske se udaraljke sviraju tako da se instrument drži u lijevoj, ali palica ili batić kojim se udara po instrumentu u desnoj ruci. Na ritamskim se udaraljka izvodi ritam, takt te samo teške ili samo lake dobe. Može se svirati neki ritamski motiv, obično izveden iz same melodije, čijim se ponavljanjem može pratiti cijela pjesma. Kada dodjeljujemo ulogu instrumentima, moramo voditi brigu o njihovoj boji te o jačini zvuka (Dobrota, 2012).

Na melodijskim se udaraljka obično izvode jednostavne melodije od nekoliko tonova ili stalan melodijsko-ritamski uzorak kao pratnja pjesmi. Melodijske se udaraljke dijele u dvije skupine:

- 1) Melodijske udaraljke s metalnim pločicama (metalofon)
- 2) Melodijske udaraljke s drvenim pločicama (ksilofon) (Njirić, 2001, prema Dobrota, 2012: 28).

Mnogi autori smatraju da se sviranje u školi ne bi trebalo provoditi iz dva razloga, a to su: nekvalitetni instrumenti i niska razina sviranja. Rojko (2012) posebno naglašava kako je Orff zahtijevao sviranje na pravim instrumentima, a kako su ovi instrumenti u školi obične igračke od kojih ni djeca ni glazba nemaju nikakve koristi. Truda Reich je time pogotovo mislila na blok flautu za koju je rekla „...kad nekoliko takvih flauta zaszvira zajedno, to doista nije ništa drugo no štetno za sluh i živce.“ Zbog svega toga blok flauta nije pogodna za sviranje (Reich, 1957, prema Rojko, 2012: 68). Negativno mišljene je i prema melodici koju je Andrija Tomašek nazvao antimuzički instrument (njena se primjena nije razvila po školama) te prema udaraljkaama koje koriste po školama (Tomašek, 1979, prema Rojko, 2012). Međutim, autori se zalažu za korištenje sintesajzera u nastavi iako njegovo korištenje još uvijek nije u potpunosti zaživjelo. Također smatraju da će sintesajzer otvoriti neke nove mogućnosti za glazbenu nastavu (Rojko, 2012: 69).

Učenici pokazuju želju za učenjem sviranja, ali pitanje je na koji način bi tada trebalo postaviti nastavu (Rojko, 2012). Također možemo reći da je „velik problem u realizaciji sviranja činjenica da su naše škole uglavnom prilično slabo opremljene instrumentima školskog instrumentarija pa je stoga potrebno raditi na što boljoj opremljenosti razreda, ali i na kontinuiranom osposobljavanju učitelja za realizaciju sviranja“ (Dobrota, 2012: 29).

2.1.3. Glazbeno slušanje

Nastavno područja „slušanje“ i „slušanje i upoznavanje glazbe“ u škole su uvedena nakon pojave uređaja za reprodukciju. Zbog toga se smatraju jednim od najmlađih glazbenih područja koji se u hrvatskim nastavnim programima pojavljuju tek 1950. godine (Svalina, 2015: 98). Danas čine značajnu ulogu u nastavi glazbene kulture upravo zbog važnosti estetskog odgajanja učenika. Kod učenika se želi izgraditi kriterij za vrednovanje glazbe različitih stilskih izraza koji se može razviti samo slušanjem glazbe (Dobrota, 2012: 29).

Rojko ističe da slušanje glazbe treba imati središnje mjesto u glazbenoj nastavi jer je uvjet kulture civilizirana čovjeka upravo poznavanje glazbe te se ne treba ograničavati samo na programne skladbe i na skladbe namijenjene djeci (Album za mladež, Dječji prizori i sl.) (Rojko, 2012, prema Svalina, 2015: 99). Snježana Dobrota smatra da

učitelji prilikom slušanja ne bi trebali inzistirati na pogađanju izvanglazbenih sadržaja već bi se trebali orijentirati na usvajanje glazbeno-izražajnih sastavnica. Smatra da bi se trebalo provoditi slušanje sa zadacima gdje učenici kod svakog slušanja trebaju obratiti pažnju na sastavnice slušanog djela: izvođače, tempo, dinamiku, oblik i ugođaj. „Tako se npr. u prvom razredu od učenika može tražiti da upamti naslov više puta slušane skladbe, prepozna izvođače i glasove, u drugom razredu uz navedene zadatke učenici trebaju prepoznati koji instrument prati melodiju, zapamtiti ime skladatelja, odrediti tempo i dinamiku skladbe, a u trećem razredu mogu još opaziti karakter i odrediti dijelove skladbe te prepoznati skladbu između više poznatih“ (Požgaj, 1988, prema Šulentić Begić i Tomljanović, 2014). Tako će učenici do rješenja doći korištenjem sluha te se izbjegava teoretiziranje (Dobrota, 2002, prema Svalina, 2015). Uz slušanje glazbe, u nastavi se povezuju i upoznaju muzikološki sadržaji koji se u novijim nastavnim programima navode kao: glazbene vrste ili glazbeni oblici. (Svalina, 2015).

Skladbe su propisane nastavnim programom, no učitelj ima potpunu slobodu pri odabiru skladbi koje će s učenicima slušati (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006) te količinu skladbi koju će s učenicima proći tijekom školske godine. Skladbe za slušanje u razrednoj nastavi se dijele u tri skupine:

- 1) vokalno-instrumentalne skladbe
- 2) instrumentalne skladbe
- 3) glazbene priče (Njirić, 2001, prema Dobrota, 2012: 29).

Glazbene priče treba oprezno izabirati jer je glazba u njima sporedna stvar te se slušatelji koncentriraju na priču. Neke od iznimaka su „Instrument čarobnjak“ i „Peća i vuk“ jer je u njima riječ o didaktičkim pričama pomoću kojih djeca upoznaju glazbene instrumente (Dobrota, 2012).

Istraživanja su pokazala da učenici od prvog razreda mogu prosuđivati glazbu različitog stila te ju vrednovati jer još nisu toliko okružena popularnom glazbom dok se s porastom dobi kod djece počinju javljati glazbene predrasude (Motte-Haber, Jehne, 1976, prema Šulentić Begić, 2010). S najmlađim uzrastom može se izvoditi slušanje glazbenih djela, no važno ih je pravilno odgojiti tj. naučiti ih na koji način da cijene, slušaju i vrednuju glazbu. Kako učenici oponašaju ono što vide, učitelj bi također za

vrijeme slušanja glazbenih djela trebao mirno sjediti i opušteno slušati skladbu te ne pričati. Time im postaje uzor te prvi korak pri efikasnijem slušanju i analizi skladbe.

2.1.4. Glazbena kreativnost (glazbeno stvaralaštvo)

Glazbeno stvaralaštvo se u prva tri razreda osnovne škole ostvaruje kroz nastavno područje „elementi glazbene kreativnosti“, a od petog do osmog razreda područje se naziva „improvizacija i stvaralaštvo“. Pojmovima improvizacija i stvaralaštvo ukazuje se više na izvođenje konkretnih aktivnosti dok pojam glazbena kreativnost više upućuje na razvoj sposobnosti (Svalina, 2015). Zbog toga je Svalina (2015) predložila da bi bilo bolje kod razrade ovog nastavnog područja upotrebljavati pojam „glazbena improvizacija i stvaralaštvo“.

Carl Orff se zalagao za uvođenje glazbenog stvaralaštva u nastavu glazbe. Pri tome je naglasio da je nemoguće improvizirati ako učenici ne znaju svirati jer se slučajne učeničke tvorevine ne bi trebale smatrati originalnošću (Orff, 1963, prema Svalina, 2015: 96). Do danas pitanje dječje glazbene kreativnosti u nižim razredima osnovne škole izaziva skepsu među učiteljima i glazbenim pedagogima jer se smatra prilično metodički nerazrađeno (Dobrota, 2012: 32). „To područje je učenicima zanimljivo, omogućuje im da budu aktivni te da razvijaju svoja glazbena umijeća te je zbog toga važno da ih učitelji provode no na pravilan način“ (Vidulin, 2013, prema Svalina, 2015: 97).

„Glazbenim stvaralaštvom učenici se u nastavi mogu baviti tako da mijenjaju poznate pjesme, stvaraju nove jednostavne melodije, da preoblikuju melodije variranjem, harmoniziranjem, ekspresivnim oblikovanjem (dinamika, artikulacija i tempo) i orkestriranjem ili kreiranjem melodije na zadani tekst. Osim toga oni mogu improvizirati i na različitim melodijskim instrumentima ili na udaraljkama“ (Ginocchio, 2003; Paynter-Aston, 1975; Wiggins, 1989; Moore 1990, prema Svalina, 2010: 3). Također je poželjno da se učenici koriste i tijelom kao instrumentom pri čemu mogu pljeskati, udarati dlanovima o koljena, pucketati prstima ili zviždati (Welwood, 2001, prema Svalina, 2010).

Prema Njirić (2001), postupci u dječjem glazbenom stvaralaštvu se mogu svrstati u sljedeće skupine:

- 1) Oponašanje zvukova (najniži stupanj glazbenostvaralačke aktivnosti, a odnosi se na oponašanje zvukova iz okoline);
- 2) Izmišljanje teksta i njegovo ritmiziranje (ritamska igra samoglasnicima, suglasnicima i slogovima, izmjenjivanje i dopunjavanje brojalica);
- 3) Stvaranje ritamske pratnje popijevkama i ritamskih cjelina neovisno o tekstu;
- 4) Melodijske improvizacije (najviši stupanj glazbenostvaralačkog rada učenika) (Dobrota, 2012: 32).

Požgaj (1988) navodi nekoliko jednostavnih oblika rada na oslobađanju i razvijanju dječjeg glazbenog izražavanja:

- 1) Igra s ritmovima
 - Ritmiziranje govorenih fraza
 - Ritmička pratnja i odgovori
- 2) Igra melodiziranja
- 3) Melodizirana „pitanja i odgovori“
 - Pjevani dijalog
 - Svirani dijalog (Dobrota, 2012: 33).

Proučavajući ove glazbenostvaralačke aktivnosti može se zaključiti da suvremena glazbena pedagogija još uvijek nije pronašla optimalan način provođenja glazbenog stvaralaštva (Dobrota, 2012). Važno je ne odustati od glazbenog stvaralaštva u nastavi. U razvoju ritamskih i intonacijskih vještina cilj je doći do svjesne aktivnosti učenika. Zadaci glazbenog stvaralaštva u tome pomažu jer su učenici spremni duže se baviti vježbama intonacije i ritma kad se uz zadatke koje je potrebno reproducirati, pojavljuju i oni zadaci koje oni sami osmišljavaju pjevanjem ili izvođenjem ritma (Svalina, 2010).

2.1.5. Glazbeno opismenjavanje

„Glazbeno opismenjavanje uvedeno je kao područje u glazbenoj nastavi kako bi se omogućilo osposobljavanje učenika za samostalno pjevanje po notama“ (Svalina, 2015: 94). Postoji veliki broj autora koji se ne zalaže za provođenje glazbenog opismenjavanja u općeobrazovnim školama već smatraju da to jedino ima smisla u glazbenim školama. Rojko (2005) smatra da glazbeno opismenjavanje u općeobrazovnoj školi nije potrebno jer učenici neće moći steći intonacijska i ritamska znanja i umijeća koja će im omogućiti pjevanje ili sviranje po notama jer je za pravu glazbenu pismenost potrebno dugotrajno i intenzivno vježbanje. Sabina Vidulin (2000; 2012, prema Svalina, 2015) je jedna od autorica koja smatra da je za osnovnu općeobrazovnu školu dovoljno poznavanje notnog pisma stečenog uz korištenje glazbala.³

U Hrvatskoj je prema važećem nastavnom programu glazbeno opismenjavanje svedeno na minimum tj. na razinu prepoznavanja grafičkih znakova. Na primarnom stupnju obrazovanja je glazbeno opismenjavanje predviđeno samo za četvrti razred. Tada se provodi kroz učenje pjevanja abecedom i solmizacijom samo C-dur ljestvice uz gledanje nota, pjevanje pjesama po sluhu samo prateći note radi proučavanja podudarnosti kretanja melodije s grafičkim prikazom te kroz pjevanje usvojiti dvodobnu, trodobnu i četverodobnu mjeru (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006: 71).

³ Time će učenici barem na elementarnoj razini znati prepoznati tonove i svirati po notnom zapisu. Vidulin smatra da nije potrebno u općeobrazovnim školama steći pravu pismenost koja podrazumijeva uspostavljen sustav glazbenih pojmova važan za čitanje, slušanje i razumijevanje glazbe (Vidulin, 2000, prema Svalina, 2015).

3. WALDORFSKA ŠKOLA

Filozofsko utemeljenje waldorfske pedagogije nalazi se u antropozofiji čijim se osnivačem smatra Rudolf Steiner. Waldorfska škola nastala je za vrijeme „reformne pedagogije“ 1919. godine te se temelji na dominantnim pedagoškim idejama tog razdoblja. Posebna je po aktivnostima učenika, novom shvaćanju nastavnog plana i programa, preispitivanju modela vrednovanja rada učenike te humaniziranju odgojne komunikacije potaknute idejama pedocentrizma⁴ (Matijević, 2001). Škole inzistiraju na djetetovu stimuliranju umjetničkog i kreativnog senzibiliteta te pronalaženju osobite nadarenosti svakog učenika na pojedinom području (Dobrota, 2001: 66).

3.1. Model trodjelnosti ljudskog bića primijenjen na glazbu

S antropozofskog stajališta, ljudsko biće ima tri različita dijela: "sustav glave (živčano-osjetilni sustav), sustav prsnog koša (krv, disanje) i probavni sustav s udovima". Tri različita dijela ljudskog bića također su povezana s tri različite aktivnosti duše: razmišljanjem, osjećajem i voljom. Glava je povezana s razmišljanjem i „oslobađa“ u ljudskom biću ono što udovi izvide tijekom pokreta (Steiner, 1983; vlastiti prijevod). Grudi ili srednji sustav nositelj su naših osjećaja (Felber i sur., 2003, prema Intveen 2007; vlastiti prijevod). Međutim, kao i tri različita sustava, i tri aktivnosti duše (razmišljanje, osjećaji i volja) ne mogu se potpuno podijeliti i djelomično su isprepletene (Steiner, 1943, 1983; vlastiti prijevod).

Poput ljudskog bića sa sustavima glave, prsa i udova, smatra se da glazba ima tri glavne sastavnice koje odgovaraju onima u ljudskom organizmu: melodiju, harmoniju i ritam. Sa svakom od ove tri sastavnice glazbu se može iskusiti i doživjeti na drugačiji način (Reinhold, 1996, prema Intveen 2007; vlastiti prijevod). Ritam neke pjesme usko je povezan s pokretom i plesom što možemo iskusiti kada plješćemo ili hodamo ritmički. Nasuprot tome, kretanje bi poremetilo naš fokus kada se koncentriramo na liniju melodije. Harmonija se nalazi između melodije i ritma te ih povezuje (Reinhold, 1996, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). Trodijelna glazba, podijeljena na melodiju, harmoniju i ritam, izravno odgovara temeljnoj trodjelnosti misli, osjećaja i

⁴ Pedocentrizam je teorijski smjer u pedagogiji koji stavlja dijete u središte odgoja. Time je dijete „samo po sebi“ regulator odgojnog procesa tj. dječja narav je u središtu pedocentrizma (Leksikografski zavod Miroslava Krležje, 2013, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47288>).

volje i njihovim fizičkim temeljima sustava glave, dišnog i sustava metabolizma/ udova (Reinhold, 1996, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod).

Rudolf Steiner je smatrao da su glazbeni instrumenti odraz činjenice da cijelo ljudsko biće doživljava glazbu. Po njemu, puhački instrumenti dokazuju da glava čovjeka doživljava glazbu. Jedna od ideja je da se u sviranju puhačkih instrumenata stvara osjećaj smirenosti (Reinhold i sur., 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). Reprodukcija zvuka povezana je s dahom i kretanje udova je minimalno. Puhački instrumenti povezani su posebno s melodijskim elementom u glazbi i odgovaraju duševnoj aktivnosti mišljenja (Reinhold i sur., 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod).

Gudački instrumenti su dokaz da je glazba iskustvo u psima koje je izraženo u naručju. Sviranje gudačkih instrumenata sugerira uravnoteženje aktivnosti mišljenja i volje. Stil sviranja većine gudačkih instrumenata se izražava u izdržavanju duge note i trzalačkom sviranju (sviranje pizzicato) (Reinhold i sur. 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod).

Udaraljke su dokaz kako se glazbeni elementi odražavaju u trećem dijelu čovjekove prirode, a to je sustav udova. Sviranje udaraljki je povezano s kretanjem udova. Vidljiva je veza između udarnog elementa u glazbi i plesu. Ovdje je očigledna uska povezanost s duševnom aktivnošću „voljnog“. Isto tako, sve što je povezano s puhačkim instrumentima ima intimniji odnos prema melodiji od onoga što je povezano s gudačkim instrumentima koji imaju odnos prema elementu harmonije. Postoje i trzalački instrumenti, a to su lira, gitara, lutnja, itd. koji su također povezani s glazbenim elementima poput melodije i harmonije. Udaraljke su povezane s unutarnjim ritmom i odnose se na ritmički element (Reinhold i sur. 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod).

Može se stoga reći da je orkestar slika čovjeka. Rudolf Steiner je smatrao je da su svi ostali instrumenti poput violine i flaute dio duhovnog svijeta dok je glasovir dio materijalnog svijeta zbog toga što samo taj instrument ima tonove poredane apstraktno jedan do drugoga. Usprkos tome glasovir je također važan instrument jer se najjednostavnije može upotrijebiti za izazivanje glazbenog elementa unutar materijalnog područja. Koristan je u nastavi glazbene kulture jer bi teško bilo u današnje materijalističko doba krenuti od duhovnog. Zbog toga je važno da glasovir

prevladava u glazbenom smislu. Steiner je time smatrao da čovjek mora pobjeći od dojma klavira ako želi iskusiti stvarni glazbeni element (Steiner, 1983 ; vlastiti prijevod).

3.2. Antropologijsko-psihologijske osnove nastavnog programa u waldorfskim školama

Waldorfska pedagogija je usmjerena na dijete. Metodika i didaktika prilagođene su te se razlikuju s obzirom na pojedinu razvojnu fazu djeteta.

- 1) Dijete se u prvih šest do sedam godina smatra osjetilnim bićem otvorenim prema svijetu. Svi osjetilni utisci dolaze iz svijeta koji ga okružuje pa se stoga duboko odražavaju na njegov razvoj. Dijete oponaša svijet oko sebe, a u skladu s tim se razvijaju i njegovi organi. Na dijete osim fizičkog okruženja djeluje i ponašanje ljudi u okolini. Stoga se važnom smatraju „didaktika i metodika za odgoj u predškolskom dobu“ (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999).
- 2) S polaskom u školu i promjenom zuba dijete dolazi u fazu odrastanja u kojoj je najintenzivnija spremnost za učenje i formiranje sposobnosti pamćenja, stvaranja predodžbi, maštanja i ikoničkog mišljenja. U ovom razdoblju osim jakog utjecaja oponašanja i voljne aktivnosti, pojavljuju se i kognitivni procesi. Upravo se na ovaj uzrast najbolje može utjecati putem umjetničkih sadržaja poput: slika, riječi, glazbe, pokreta, slikarstva, itd. Dijete živi u umjetničkom elementu i kroz njega se ostvaruje. Važno je da ti sadržaji nisu estetsko sredstvo već pedagoško sredstvo koje najprimjerenije odgovara djetetovoj potrebi za aktivnim susretom sa svijetom. Krajnji cilj je ispravni međusobni odnos vanjskog aktivnog života i unutarnjeg promatranja. Jednostavno se može reći da je temeljna zadaća ovog razvojnog razdoblja naučiti dijete „pravilno disati“ (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999; Steiner, 1992).
- 3) Oko devete godine života, dijete stvara jasnu promjenu u odnosu prema svijetu. On počinje provjeravati je li adekvatno odgovoreno na njegov pozitivni odnos prema svijetu. Učiteljev autoritet koji je do sada bio prirodna činjenica, sada se počinje stavljati u pitanje. Osobu koju je do sada voljelo, dijete želi naučiti cijeniti (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999).

Zadaća waldorfske osnovnoškolske pedagogije je odgovoriti pedagoškim angažmanom na razvojne potrebe djeteta od sedme do četrnaeste godine koji će mu omogućiti da dovede u ispravnu vezu svoje osjećaje, mišljenje i volju (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999; Steiner 1992). Waldorfska pedagogija je najpoznatija stvar koja je proizašla iz antropozofije, no ona ne proučava antropozofiju već sasvim uobičajene sadržaje koji su djetetu prilagođeni na primjereniji način i pristup (Sorić-Ćustić, 2011).

3.3. Nastava glazbe u waldorfskim školama

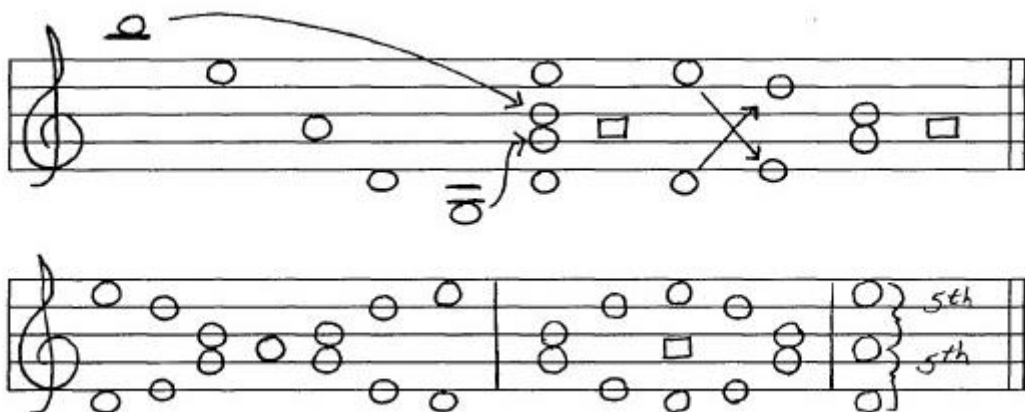
U waldorfskoj pedagogiji umjetnost se shvaća kao vježba za stvarnost. Ona je važna jer nas prisiljava da napustimo rutinu, pasivnost i automatizirane tjelesne radnje ako se udubimo u umjetničko vježbanje i oblikovanje. Umjetnostima se posvećuje gotovo polovica sveukupnog rada (Dobrota, 2001). S obzirom na to da je waldorfska pedagogija temeljena na određenom ritmu (princip disanja), tako je i glazbeno-ritmička aktivnost idealan put za širenje kreativnosti kod djece te njihove sposobnosti za inicijativu (Pavić Orešković i Tomić, 2018).

Nastava glazbe za rane razrede u waldorfskim školama drugačijeg je oblika nego nastava glazbe u općeobrazovnim školama. Djeca kroz nju doživljavaju jednostavne, sanjive i nekomplikirane melodije. Na razigran, istraživački način, glazbena nastava donosi djeci aspekte glazbe kao što su ritmovi temeljeni na riječima, visoki i niski zvukovi, brzi i spori tempo ili glasni i tihi zvukovi. Rano učenje glazbe usredotočeno je na unutarnje iskustvene aspekte glazbe (Child, 2007). Steiner je smatrao da glazba ima veliki utjecaj na uspostavljanje duševnog sklada. Disanje se kao osnovni fiziološki proces povezuje s ritmom života, a time i s osnovnim glazbenim elementom - ritmom. Izmjenjivanje udisaja i izdisaja, naglašene i nenaglašene dobe u glazbi, povezuje se s izmjenama nastave po epohama te predmetne nastave u waldorfskim školama (Vidulić – Vulelija, 2001). U nastavi se koriste pjesme koje su prigodne za provođenje tijekom neke epohe. To su pjesme na stranim jezicima, pjesme uz bajke, legende, itd. (Vidulić – Vulelija, 2001; Valjan Vukić i Miočić, 2014).

Učeniku treba omogućiti glazbeno izražavanje koje odgovara njegovom duhovnom razvoju prilagođeno određenom uzrastu (Valjan Vukić i Miočić, 2014). Svako jutro, učenici i učitelj/ica u razredu, započinju recitiranjem ritualne igre za koju se smatra da

ima važnu ulogu u „waldorfskoj učionici života“ (Easton, 1997, prema Valjan Vukić i Miočić, 2014: 44). Učenici stoje na svojim radnim mjestima [nazivaju „krug“ (koji ima puno veće značenje u waldorfskoj pedagogiji)] te se pjeva pjesma koja je djeci poznata (Uhrmacher, 1993, prema Valjan Vukić i Miočić, 2014: 44). Pjevaju se pjesme s moralnim životnim porukama te se uz to izvode i recitacije pjesme. „Pjevanje i recitiranje su rutinske prijelazne vježbe između lekcija i drugih dijelova dana“ (Valjan Vukić i Miočić, 2014). Osim sadržaja s nastavnog sata, pjevanje i recitiranje jača suradnju, jedinstvo i osjećaj odgovornosti unutar škole, kulture i društva (Nicholson, 2000, prema Valjan Vukić i Miočić, 2014: 44).

Posebno treba naglasiti i pentatoniku kao poseban tonски sustav utemeljen na ljestvičnom nizu od pet tonova bez polustepena (anhemitonska pentatonika) koji je primjeren djeci zbog svog sanjalačkog raspoloženja kojeg stvara (Košta, 2013, prema Knežević, 2017). Pentatonika stavlja djecu u svijet mašte te ih smiruje. Iako postoji veliki broj pentatonskih ljestvica, u ranom waldorfskom obrazovanju koristi se ljestvica s tonovima: d^1 , e^1 , g^1 , a^1 , h^1 kao primarnim tonovima i d^2 , e^2 kao dva dodatna tona (Humes, 2015: 15, vlastiti prijevod). Veliki se broj autora zalagao da upravo ton a^1 postane središnji ton jer su melodije stvarane oko tog tona najprilagođenije najranijem dječjem uzrastu. Lidenberg je jedan od autora koji je napravio skicu (slika 2) i time dokazao kako je središte pentatonske ljestvice u Waldorfskoj pedagogiji upravo ton a^1 (Ledbetter Etermen, 1990).

Slika 2. Skica središta oko tona a^1 autora Lindenberga (1989) (2)

Pentatonika čini dobru podlogu za dijatoniku za koju će učenici biti spremniji tokom odrastanja (Košta i Desnica, 2013). Jedan od zagovaratelja pentatonike bio je i Orff koji je također smatrao da je pentatonika bliska djetetovu biću (Košta, 2013, prema

Knežević, 2017). Orff je u svojoj knjizi objasnio kako je metodika povezana s pentatonikom koja je bliska djetetovom biću. „U tom, mentalno prikladnom okviru, dijete može najlakše doći do vlastitog izražaja, bez opasnosti da na njega značajnije utječe tuđa, druga glazba" (Orff, 1963 prema Kir, 2017: 12).

Rudolf Steiner je opisao ciklus godine kao moćan proces disanja koji je specifičan za svako godišnje doba. Zbog toga je važno kroz obilježavanje svetkovina i mjesečnih svečanosti proslaviti različite godišnje cikluse (Thatcher, 2010; vlastiti prijevod). „Tada se izvode glazbene točke, uvodna i završna glazba te razredne predstave i euritmijske predstave u kojima sudjeluje zbor ili školski orkestar“ (Valjan Vukić i Miočić, 2014).

3.3.1. Glazbena kultura u primarnom obrazovanju Waldorfske škole

3.3.1.1. Prvi razred

„Ciljevi glazbenog odgoja u odgojno-obrazovnoj waldorfskoj pedagogiji su buđenje glazbenog doživljaja i slušanja, njegove povezanosti pokreta i pjevanja te harmoniziranje djetetova razvoja izmjenom pjevanja i aktivnog slušanja“ (Valjan Vukić, Miočić, 2014: 44). Zbog toga u waldorfskim školama nema kazetofona i drugih uređaja (pomagala) za prijenos glazbe elektroničkim putem. Svira se na dječjoj harfi, liri ili pentatonskoj flauti te se muzicira u okviru pentatonske ljestvice u kojoj se melodije stvaraju oko tona a^1 (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999). Učenici se upoznaju s različitim instrumentima kako bi se upoznali s „bojama tonova“, a ne za svladavanje harmonije i ritma. Djeca pjevaju pjesme o prirodi, godišnjim dobima i čarobnom svijetu vilenjaka, patuljaka i vila (Lyman, 2009). „Sva glazba mora potjecati od izvođača kako bi se dublje i iskrenije doživjela“ (Valjan Vukić i Miočić, 2014).

3.3.1.2. Drugi razred

U drugom razredu sadržaji se nastavljaju kao i u prvom, ali sada se nastava više orijentira na ritmički element. I dalje se muzicira u okviru pentatonske ljestvice, ali se opseg melodije kreće u okviru oktave s temeljnim tonovima e^1 - g^1 . Početni doživljaji svijetlo – tamno kod tonova povezuju se s prostornim doživljajem gore – dolje te s ostalim kontrastima u glazbi (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999).

Učenicima do 9. godine treba omogućiti ugođaj kvinte u kojemu se međusobno izmjenjuju fenomeni harmonije, melodije i ritma, što obuhvaća jedinstvenost osjećaja, volje i mišljenja. Zato je naglasak na pjevanju i sviranju koji zajedno čine jedinstvo (Valjan Vukić, Miočić, 2014). Pjesme govore o prirodi i godišnjim dobima, svecima, herojima i bajkama s kojima se djeca susreću u nastavi. I dalje se njeguje sviranje na temelju osjetila te se njeguje improvizacija (Lyman, 2009).

3.3.1.3. Treći razred

U 3. razredu glazbena kultura postaje predmet kojega vodi učitelj glazbene kulture. Iako se još uvijek provodi prije početka glazbene nastave, također se provodi i kao samostalan predmet unutar svakodnevne satnice.

Godina trećeg razreda je ključna godina u glazbenoj nastavi u waldorfskoj školi. Za početak, to je godina imenovanja stvari. Upoznaju s imenima nota te sva dječja otkrića nastala u ranim glazbenim istraživanjima počinju se djeci kristalizirati. Glazba također dobiva novu kvalitetu. Prestaje se svirati na pet tonova glazbe, što se do tada radilo, i ozbiljno počinje raditi s heptatonskom ljestvicom (Child, 2007). Tada se može započeti i s uvođenjem notnog pisma koje učenike motivira da se jače orijentiraju na temeljni ton (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999). Pjevaju se duhovne i narodne pjesme, kao i pjesme o gradnji kuća, kuhanju, vrtu itd., o čemu uče i u glavnoj nastavi. „Nakon 9. godine kod djeteta nastaje proces diferenciranja temeljnih psihičkih procesa i njegovo izdvajanje i postavljanje prema svijetu“ (Valjan Vukić, Miočić, 2014: 44).

3.3.1.4. Četvrti razred

Težište u glazbenom odgoju je na fiksiranju ritmičkih notnih vrijednosti koje se povezuje s dijeljenjem (korelacija s matematikom i učenjem razlomaka). Učenika se osposobljava da samostalno bilježi ono što je čuo te pjevanje po notnom zapisu na papiru. Izvode se marševi, pjesme o obrtima i godišnjim dobima, itd. pomoću flaute i žičanih instrumenata kao pratnja pjevanju. Također se vježba intonacija prema Dur-ljestvici, a instrumentalno sviranje se izvodi po notama i to posebno u C-duru (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999). Djeca uče svoju nacionalnu himnu, domaće narodne pjesme i pjesme vezane uz njihovu regionalnu geografiju.

3.4. Važnost instrumenata u nastavi glazbe

Instrumenti čine temelj nastave glazbe u waldorfskim školama. Oni se uče već od prvog razreda te se njihovo učenje provodi kroz cijelu osnovnu školu. Sviranjem se osnažuju socijalni odnosi jer su slušanje, usuglašavanje (ugađanje, uštímavanje) te stvaranje harmoničnog zvuka aktivnosti koje razvijaju integraciju skupine. S druge strane, jača se individualnost jer svaki član ima neizostavan doprinos pri stvaranju glazbe (Pavić Orešković, Tomić, 2018). Sviranje instrumenata, osim što je važno za dijete jer pomaže cjelokupnom motoričkom razvoju, ima dublje shvaćanje temeljeno na antropozofiji. Rudolf Steiner i ostali antropozofi sviranje instrumente povezuju s puno kompleksnijim stvarima unutar ljudske duše te je to razlog njihova zalaganja za sviranje u glazbenoj nastavi.

3.4.1. Instrumenti s antropozofskog stajališta

Glazbeni instrumenti su usko povezani sa sluhom. Kada je riječ o glazbi, sluh je u antropozofskom smislu uvijek povezan s unutarnjim, duhovnim iskustvom (Reinhold i sur., 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). U tom kontekstu, glazbeni instrumenti mogu pomoći u izgradnji mosta prema tom unutarnjem, duhovnom iskustvu glazbe. Tada je cijelo ljudsko biće uključeno u proces slušanja. Ono što je specifično za različite glazbene instrumente je način na koji zvuče te njihov ton povezan s materijalima od kojih su izrađeni (Reinhold i sur., 2003, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). Drugi autori, poput Heinera Rulanda, istaknuli su vezu između različitih glazbenih instrumenata i „fizičkog zvuka“, „izgovora“ ili „glazbenog tona“ (1992, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod).

Steiner je promatrao aspekt duhovnosti u glazbi i njezin izraz u instrumentima. Tvrdio je da su glazbeni instrumenti stvoreni iz svijeta mašte i da nisu izumljeni putem „pokušaj-pogreška“. Smatrao je da glazbeni instrumenti danas zvuče kao duhovna bića nekad u prošlosti. Steiner je usporedio orkestar s ljudskim organizmom. Naravno iz njega je isključio glasovir jer nije osjećao da je stvoren iz duhovne imaginacije (Steiner, 1980, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). S obzirom da je Susanne Reinhold promatrala glazbene instrumente kao ljudsko biće u cijelosti, smatrala je da različite skupine instrumenata odgovaraju terapijski na različite dijelove ljudskog organizma (Reinhold, 1996, prema Intveen, 2007; vlastiti prijevod). Istaknula je i da se oblici nekih glazbenih instrumenata mogu usporediti s oblikom dijelova ljudskog tijela.

Kao primjer je usporedila žice harfe ili lire s ljudskim živčanim sustavom (Reinhold i sur., 2003, prema Intveen, 2007; Steiner, 1982, prema Ledbetter Eterman, 1990; vlastiti prijevod).

3.4.2. Instrumenti u waldorfskoj školi

Učenici uz pjevanje uvježbavaju sviranje barem jednog instrumenta. Zato svaka škola ima jedan do dva orkestra koji su formirani prema stupnju školovanja. Orkestri viših stupnjeva školovanja sviraju i uvježbavaju djela poznatih skladatelja (Matijević, 2001). Svako dijete uči svirati na pentatonskoj flauti, dječjoj liri ili dječjoj harfi. Time se posebna pozornost pridaje izobrazbi korištenja prstiju na instrumentima čime se pridonosi cjelokupnom djetetovu motoričkom razvoju. Sviranje se prvo uvježbava po sluhu pa tek onda po notama (Valjan Vukić i Miočić, 2014).

3.4.2.1. Pentatonska flauta

Pentatonska flauta je posebno razvijena flauta koja se sastoji od tonova: d^2 - e^2 - g^2 - a^2 - h^2 - d^3 - e^3 . Unutar tog slijeda ni jedan ton ne dominira. Ugođene su na temeljima pentatonike bez polustepena (Valjan Vukić, Miočić, 2014). Laganim puhanjem nastaje jednostavan čisti ton. Pentatonske flaute su posebno razvijene za uporabu kod djece te su prilagođene radu u skupinama. Svojom su laganom produkcijom tona i lijepim blagim grupnim zvukom postale klasik među dječjim instrumentima. Trenutno se u svijetu koristi više od 200 000 pentatonskih flauta (<https://rudolfsteinerbookstore.com/>).

Položaj usta i usana pogodan je za izvođenje tona. Prsti lagano dodiruju posebno oblikovane rupe koje su međusobno bliže za prste, što omogućava da se lakše prekrije rupa (<https://rudolfsteinerbookstore.com/>). Sviranjem na pentatonskim flautama, dijete razvija socijalno ponašanje u razrednoj zajednici jer se mora suzdržavati od razgovora (Valjan Vukić, Miočić, 2014). Pentatonska flauta pridonosi cjelokupnom motoričkom razvoju djeteta (Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu, 1999).

3.4.2.2. Violina

Glazbu puštenu na bilo kojem instrumentu učenici mogu doživjeti emotivno, no zvuk gudačkog instrumenta ima značajnu povezanost sa srcem i emocionalnim područjem. Zvuk se dobiva povlačenjem gudala preko žica koji se onda rezonira u samom tijelu određenog gudačkog instrumenta. Kada se dobro svira dobiva se zvuk sličan ljudskom glasu koji najbliži odražava „dušu ljudskog bića“. Iz Steinerove perspektive, žičani instrumenti stvaraju svojim zvukom duboku povezanost s osjećajima što je pozitivna stvar za devetogodišnjaka koji se razvija. Sviranje gudačkih instrumenata je dobro i zbog povezivanja horizontalne i vertikalne linije tijela. Ovisno o gudačkom instrumentu, desna se ruka pomiče gore-dolje tj. naprijed-natrag za gudalom prema tijelu i od tijela. Lijeva ruka dlanom ide prema tijelu i od tijela klizeći po „vratu“ gudačkog instrumenta. Ti pokreti pomažu djeci da razvijaju snagu, volju i koordinaciju te utisnu te sposobnosti u svoja tijela. Također za vrijeme sviranja instrumenta, svaka ruka ima svoju aktivnost za vrijeme stvaranja zvuka. Lijeva ruka i dlan traže odgovarajuće točke na žicama kako bi dobili određeni ton. Lijeva ruka mora opušteno, brzo i precizno prelaziti u različite položaje gore-dolje po „vratu“ instrumenta. U međuvremenu desna ruka mora opušteno držati gudalo te prelaziti gudalom preko žica kako bi se dobio određeni ton. Ovisno o melodiji lijeva i desna ruka se kreću različitim brzinama. Još jedan izazovni aspekt za sviranje gudačkih instrumenata je i taj što učenici moraju razvijati sluh i pamćenje kako bi znali gdje postaviti prste i ruku kako bi dobili određeni ton. To zahtjeva pažljivo slušanje što onda razvija još jednu vještinu (Sutherland, 2016; vlastiti prijevod).

Sviranje svih instrumenata, a posebno gudačkih instrumenata zahtjeva aktivnost memoriranja. Motoričke sposobnosti se stalnim i dosljednim vježbanjem mogu uvelike razviti (Sutherland, 2016; vlastiti prijevod). Pozitivna stvar je što se žičani instrumenti uz udaraljke mogu pronaći u različitim veličinama koje će odgovarati djeci. Viole se stoga mogu kupiti u veličini ovisno o djetetovom fizičkom razvoju.

3.5. Glazba u funkciji učenja stranih jezika u waldorfskoj školi

Učenici waldorfskih škola od prvoga razreda uče strani jezik. Važno je u tome razdoblju naučiti određene djetetove sposobnosti koje ne pokrivaju materinski jezik. To znači da se osim uvježbavanja jezika i učenja novih riječi, ovdje radi o oponašanju (Seitz, Hallwachs, 1996: 174). Učenje stranog jezika se također provodi kroz glazbu. Pjesme,

stihovi, kratke bajke (koje su djeci često poznate na materinskom jeziku) se uče na stranom jeziku tako da se slušaju, pjevaju ili ih se predstavlja kao igru. Cijela nastava se pokušava izvoditi kroz geste, shvatiti iz konteksta, zaključiti iz onog što je poznato, itd. u svrhu ne korištenja materinskog jezika na tom predmetu. Jezik se uči tako da se učenicima pušta melodija koja se pamti te ih se upoznaje s duhom nekoga naroda. Učenje gramatike, stranih riječi i pravila jezika provodi se tek od petog razreda. Svrha učenja stranog jezika za cilj ima nešto više od učenja samog jezika, a to je da djeca uspoređuju sebe i svoj jezik s osobinama drugih naroda upoznajući pritom djelić svijeta u kojemu će se kasnije lakše snaći (Seitz, Hallwachs, 1996: 175).

3.6. Euritmija

Rudolf Steiner je osnovao novu umjetnost pokreta koju je nazvao euritmija kao vidljiv izraz govora i glazbe (Glocker et al., 1990).

Ona polazi od glasova u jeziku tj. od vokala i konsonanata. Riječi koje su uglavnom sastavljene od vokala odražavaju naša unutarnja raspoloženja i doživljaje (A, O, Au, Ai, itd.) dok riječi zasićene konsonantima odlično preslikavaju događaje iz vanjskog svijeta (npr. mrmljati, grmjati, rondati, šušcati, zveckati, itd.) Može se zaključiti da u onomatopejskim izrazima uvijek dominiraju konsonante dok s druge strane vokali daju boju ugođaju pjesme. „Kad izgovorimo neki glas, u našoj se unutrašnjosti odvija neka vrsta „nevidljive“ voljne kretnje. To je ono što je u euritmijском pokretu dospjelo do vidljivog izražaja. Svaki vokal ima svoj specifičan pokret“ (Carlgren, 1991: 79). Znači da dok sviramo i pjevamo, unutar nas su prisutne nevidljive unutarnje geste koje odgovaraju pojedinom tonu koji potom možemo izraziti kroz pokret. Euritmijсka važnost je u tome što aktivira sve duševne snage i čitavo ljudsko tijelo kroz glasove ili tonove i pokret. To je područje koje ostvaruje najviši cilj waldorfske pedagogije, a to je „dušom prožeta kultura tijela“ (isto, 1991: 79).

Euritmiju dijelimo na glasovnu euritmiju i tonsku euritmiju koje se primjenjuju kroz tri različita područja. Umjetničkom euritmijom se prikazuju spjevovi, pjesme, priče, dramske radnje te jednoglasni i višeglasni glazbeni komadi (moguće prikazati i kompletna orkestralna djela). Kroz pedagošku euritmiju, učenik usvaja snalaženje u prostoru i kretanje. Uvježbavanjem umjetničkih djela on će oblikovati pokrete sve dok tijelo ne postane izraz onoga što sama duša želi i što je. Zdravstvena euritmija se

ciljano temelji na pokretima glasa i tona, no taj se terapijski postupak može vršiti samo po uputama liječnika. Liječnik treba odrediti određenu terapiju, tj. oblik pokreta koji treba odgovarati s obzirom na to o kojoj se bolesti radi (Glocker i dr.,1990).

3.6.1. Euritmija u waldorfskoj školi

Na početnom stupnju školovanja kreće se od jednostavnih ritmova i vježbi sa štapovima pa se kroz godine dolazi do naprednih nastupa na školskoj pozornici uz prezentiranje lirskih, dramskih i glazbenih sadržaja. Kroz mjesečne priredbe učenici pokazuju stupanj napredovanja. Na priredbama kroz različite pokrete trebaju izvesti različite euritmijske oblike glasova (Carlgren, 1991: 81).

Euritmija je jedan od predmeta koji ne postoji u općeobrazovnim školama pa se djeca često pitaju zbog čega oni to moraju učiti kada njihovi vršnjaci tu istu stvar ne moraju (Carlgren, 1991). U prvim godinama školovanja, u euritmiju se kreće kroz prirodnu ljubav učenika prema pokretu. Kroz više razrede učenici mogu izraziti mogućnost samostalnog umjetničkog oblikovanja. Najteže je raditi s učenicima u dobi puberteta (sedmi i osmi razred) kada ih prirodni stid sprječava u izvođenju prirodnih pokreta (isto, 1991: 81). Djeca preuzimaju uloge iz bajki, legendi i povijesnih priča koje su im na početku veoma bliske. Kroz odrastanje se počinju obrađivati sve veći tekstovi ili muzički komadi koji se onda izvode na pozornici. Kroz takvu igru djeca uvježbavaju pamćenje, osjećaj za jezik, nadarenost za glumu, sposobnost prilagođavanja grupi, samosvijest i „zdravu“ samokritičnost (Seitz, Hallwachs, 1996: 173).

4. ISTRAŽIVANJE

S potrebom da se unaprijedi nastava glazbe, kroz godine se dolazilo do različitih promjena u nastavnim planovima i programima za predmet glazbene kulture. Stručnjaci pokušavaju kroz različita istraživanja uvidjeti najbolji model kojim će učenici biti zadovoljni, ali i glazbeno obrazovaniji. Učenici primarnog obrazovanja vole nastavu glazbene kulture (Šulentić Begić, 2010; Zokovitch, 2018; Pasarić, 2016), a trenutno se u općeobrazovnim školama u Republici Hrvatskoj provodi otvoreni model, no i on treba biti podložen stalnom unapređivanju jer se kroz različita istraživanja pokazalo kako se on ne provodi dovoljno kvalitetno (Šulentić Begić, Birtić, 2012; Šulentić Begić, Tomljanović, 2014). Trenutno u Hrvatskoj postoji i određeni broj različitih alternativnih škola koje na drugačije načine provode nastavu glazbene kulture. Jedna od alternativnih škola je waldorfska škola koja je prihvaćena od Ministarstva znanosti i obrazovanja, a po svojem se programu uvelike razlikuje od programa državnih općeobrazovnih škola. Kako bi se dobio uvid u prednosti i nedostatke glazbene kulture u općeobrazovnim i alternativnim školama (waldorfskim školama) predmet ovog istraživanja je usporedba odnosa učenika prema nastavi glazbe s obzirom na različiti sustav školovanja.

Cilj istraživanja je uvidjeti različiti pristup nastavi glazbene kulture koji je ovisan o različitim programima i metodološkim pristupima te otkriti odnos učenika prema glazbenim sadržajima koje nudi predmet glazbene kulture.

S obzirom na nepodudarnosti u planu i programu nastave glazbene kulture, između ta dva oblika obrazovanja postavljaju se sljedeće hipoteze:

- 1) Glazbena umjetnost će biti bliža učenicima waldorfskih škola jer je uz Glazbenu kulturu glazba integrirana u glavnu nastavu, euritmiju te učenje stranih jezika.
- 2) Sviranje je bliže učenicima waldorfskih škola jer svakodnevno tijekom cijelog školovanja uče, upoznaju i koriste različite glazbene instrumente.
- 3) U općeobrazovnim školama je nastava koncipirana prema otvorenome modelu koji naglasak stavlja na područje slušanja. Iz tog razloga se očekuje da će učenicima takva nastava biti bliža, poznavati će bolje umjetničku glazbu i sastavnice glazbe putem slušanja.

4.1. Metodologija

U istraživanju, za potrebe ovog rada, su sudjelovali učenici trećih razreda osnovnih waldorfskih škola i osnovnih općeobrazovnih škola u školskoj godini 2018./ 2019.⁵ Ukupno je sudjelovalo 28 učenika Waldorfskih škola (Osnovna Waldorfska škola u Zagrebu i Osnovna Waldorfska škola u Rijeci) te 63 učenika osnovnih općeobrazovnih škola (Osnovna škola – Scuola elementare Belvedere u Rijeci, Osnovna škola – Scuola elementare Gelsi u Rijeci i Osnovna škola Stoja u Puli). S obzirom na to da u Hrvatskoj postoji samo Osnovna Waldorfska škola u Zagrebu i Osnovna Waldorfska škola u Rijeci, nije dobiven veliki uzorak djece waldorfskih škola. Iz tog razloga nije uzet veći uzorak djece općeobrazovnih škola. Time je napravljeno pilot istraživanje. Podaci su prikupljeni anonimnom anketom. Anketa se sastojala od 19 pitanja. Prvi dio ankete sastajao se od ukupno 7 pitanja koja su bila prikazana Likertovom skalom. Drugi dio ankete se sastojao od zatvorenih pitanja u kojima su učenici trebali zaokružiti samo jedan odgovor i/ ili nadopuniti crtu. U dva pitanja su mogli zaokružiti više odgovora, a na dva otvorena pitanja su svoje odgovore trebali obrazložiti.

⁵ Ispitani su učenici 3. razreda jer učenici 4. razreda u općeobrazovnim školama dobivaju predmetnog učitelja, a 3. razred je i ključna godina glazbene nastave u waldorfskoj školi.

4.5. Rezultati istraživanja

Prvi dio ankete sastoji se od 7 tvrdnji gdje su učenici trebali procijeniti na Likertovoj skali od 1 – 5 koliko se ta tvrdnja odnosi na njih. Vrijednosti su označavale: 1 – U potpunosti se ne slažem, 2 – Djelomično se ne slažem, 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – Djelomično se slažem, 5 – U potpunosti se slažem. Rezultati su prikazani u tablici koja se sastoji od podataka frekvencije i postotne relativne frekvencije te su na temelju toga napravljeni i grafikoni. Na svih 7 pitanja je korišten Mann-Whitney U-test kako bi se uočilo postoji li statistički značajna razlika.

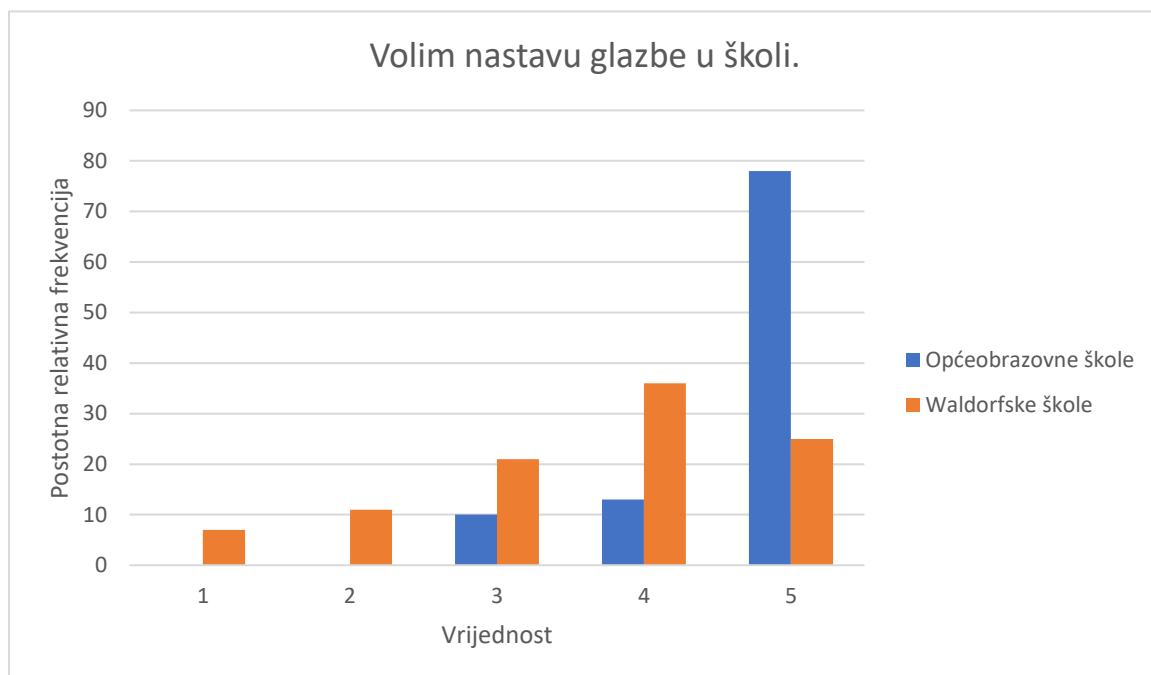
1. tvrdnja: „Volim nastavu glazbe u školi.“

Tablica 1. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji vole nastavu glazbe u školi, podijeljena prema odgovorima.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Vrijednost				
1	0	0 %	2	7 %
2	0	0 %	3	11 %
3	6	10 %	6	21 %
4	8	13 %	10	36 %
5	49	78 %	7	25 %
Ukupno:	63	100 %	28	100 %

Na prvu tvrdnju „Volim nastavu glazbe u školi.“ ukupno su odgovorila 63 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Iz tablice 1. možemo uočiti kako se niti jedan učenik općeobrazovnih škola s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže i djelomično se ne slaže. Njih 10 % (6 učenika) je navelo da se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, 13 % (8 učenika) ih se izjasnilo kako se djelomično slaže, a 78 % (49 učenika) kako se u potpunosti slaže. Analizom odgovora učenika Waldorfskih škola uočeno je da je: 7 % učenika (2 učenika) odgovorilo kako se u potpunosti ne slaže, a 11 % učenika (3 učenika) kako se uopće ne slaže s tom tvrdnjom. Također je 21 % učenika odgovorilo (6 učenika) kako se s ovom izjavom niti slaže niti ne slaže dok se 36 % učenika (10 učenika) djelomično slaže, a 25 % učenika (7 učenika) u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom (grafikon 1).

Grafikon 1. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Volim nastavu glazbe u školi.“

Korištenjem Mann-Whitney U-testa možemo uočiti kako postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između vrijednosti odgovora uzorka učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola u stavu koliko učenici vole nastavu glazbe u školi te je ocjena Waldorfskih škola stohastički manja (tablica 2). Možemo zaključiti kako anketirani učenici općeobrazovnih škola više vole nastavu glazbe.

Tablica 2. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Volim nastavu glazbe u školi.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	387.5	$5.23 \cdot 10^{-7}$	4.682539683
Waldorfska škola			3.607142857

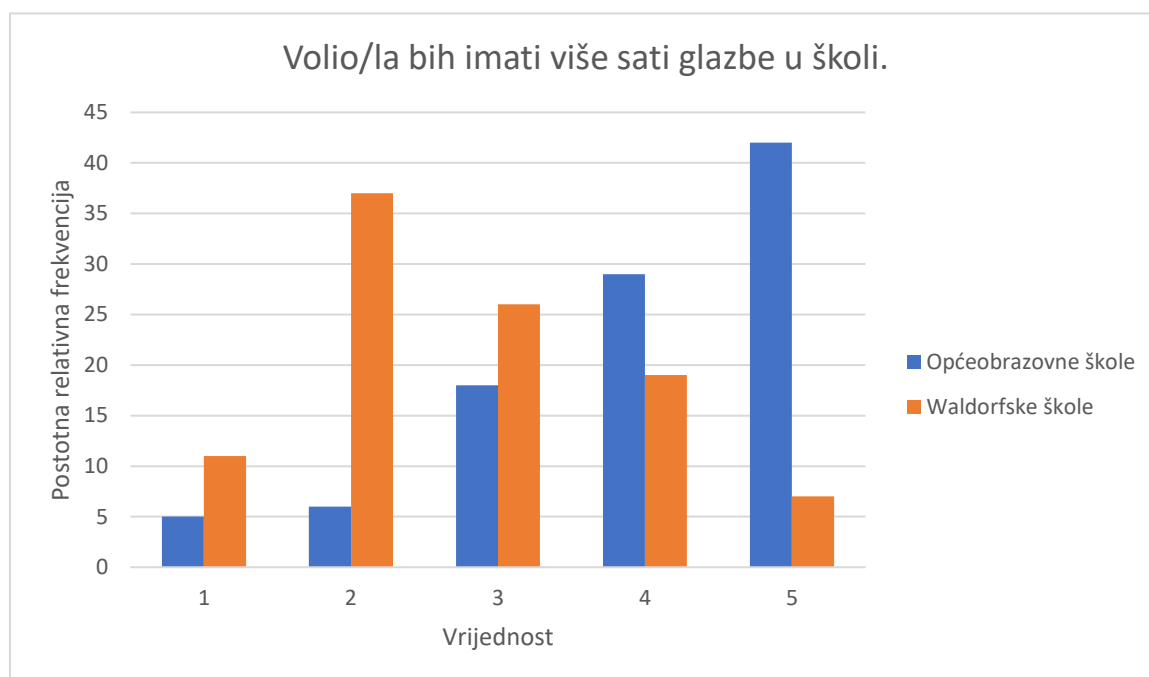
2. tvrdnja: „Volio/la bih imati više sati glazbe u školi.“

Tablica 3. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji bi voljeli imati više sati glazbe u školi, podijeljena prema odgovorima.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Vrijednost				
1	3	5 %	3	11 %
2	4	6 %	10	37 %
3	11	18 %	7	26 %
4	18	29 %	5	19 %
5	26	42 %	2	7 %
Ukupno:	62	100 %	27	100 %

Na drugu tvrdnju „Volio/la bih imati više sati glazbe u školi.“ ukupno je odgovorilo 62 učenika općeobrazovnih škola i 27 učenika Waldorfskih škola . Na ovu tvrdnju nije ništa odgovorio 1 učenik općeobrazovnih škola i 1 učenik Waldorfskih škola čime su njihovi odgovori eliminirani iz istraživanja ove tvrdnje. U tablici 3. možemo vidjeti rezultate koji pokazuju da se 5 % učenika (3 učenika) općeobrazovnih škola s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže i 6 % učenika (4 učenika) djelomično slaže. Njih 18 % (11 učenika) je navelo da se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže dok se 29 % učenika (18 učenika) izjasnilo da se djelomično slaže, a 42 % učenika (26 učenika) kako se u potpunosti slaže. U odgovorima učenika Waldorfskih škola možemo uočiti kako je 11 % učenika (3 učenika) odgovorilo kako se u potpunosti ne slaže, a 37 % učenika (10 učenika) kako se djelomično ne slaže s tom tvrdnjom. Također je 26 % učenika odgovorilo (7 učenika) kako se s ovom izjavom niti slaže niti ne slaže dok se 19 % učenika (5 učenika) djelomično slaže, a 7 % učenika (2 učenika) u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom (grafikon 2).

Grafikon 2. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Volio/la bih imati više sati glazbe u školi.“

Prema Mann-Whitney U-testu možemo uočiti kako postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola u stavu žele li imati više sati glazbe u školi te je ocjena Waldorfskih škola stohastički manja (tablica 4).

Tablica 4. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Volio/la bih imati više sati glazbe u školi.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	375	$1.07 \cdot 10^{-5}$	3.967741935
Waldorfska škola			2.740740741

Učenici općeobrazovnih i waldorfskih škola imaju po jedan sat glazbene kulture tjedno. Učenici općeobrazovnih škola su ipak pokazali izrazito veliku želju za dodatnim satovima glazbene kulture što je vjerojatno posljedica minimalne satnice nastave glazbe po trenutnom Nastavnom planu i programu (2006). S druge strane učenici

Waldorfskih škola nisu pokazali toliku želju za dodatnim satovima glazbene kulture u školi što može biti posljedica toga da im je dovoljan jedan sat tjedno glazbene kulture uz ostale glazbene aktivnosti poput ritmičkog djelovanja (prvi dio „glavne nastave“ koji može potrajati 20 – 30 minuta, a u kojemu se svira, pjeva i recitira kako bi se učenici razbudili te uveli u „glavnu nastavu“ [Carlgren, 2011]), euritmije te integracije glazbe u drugim predmetima. To također može biti i posljedica zasićenja učenika nastavom glazbe ili posljedica arhaičnog zvuka pentatonike u pjevanju i sviranju kojeg koriste, a koji nije toliko prisutan u svijetu (glazbe) koji ih okružuje izvan škole. Postoji veći broj čimbenika koji može utjecati na takve odgovore, no to ne možemo dokazati jer rezultati toga nisu vidljivi iz provedene ankete.

3. tvrdnja: „Sviđaju mi se pjesme koje učimo u školi.“

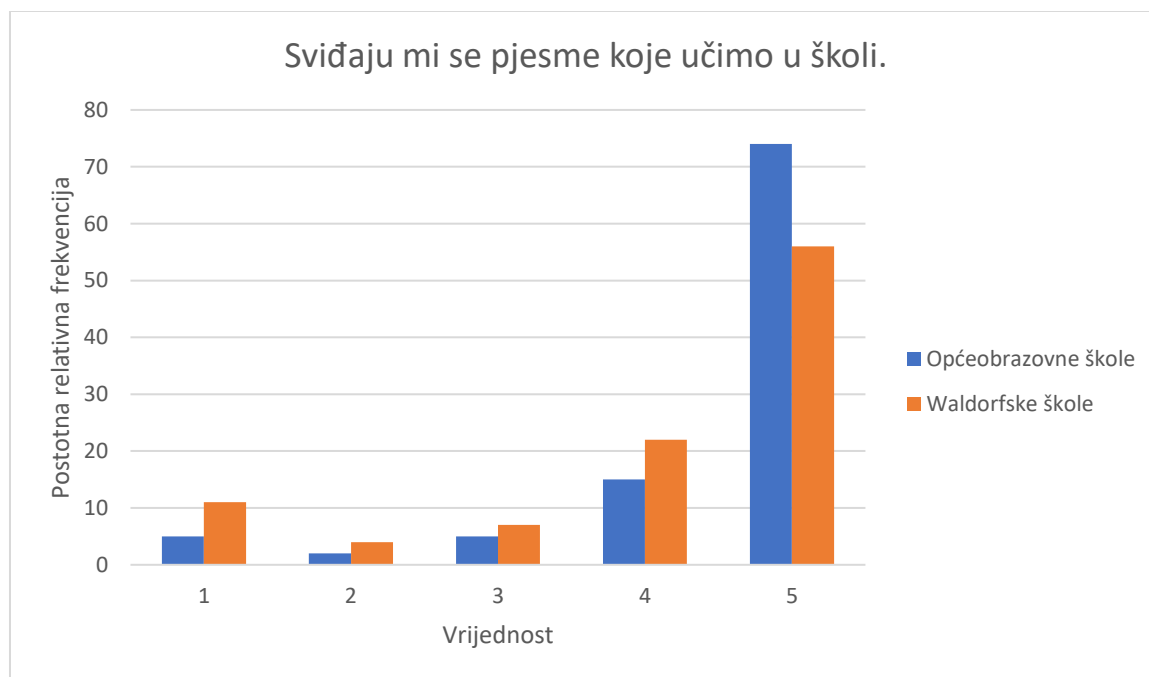
Tablica 5. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, kojima se sviđaju pjesme koje uče u školi, podijeljena prema odgovorima.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Vrijednost				
1	3	5 %	3	11 %
2	1	2 %	1	4 %
3	3	5 %	2	7 %
4	9	15 %	6	22 %
5	46	74 %	15	56 %
Ukupno:	62	100 %	27	100 %

Na treću tvrdnju „Sviđaju mi se pjesme koje učimo u školi.“ ukupno su odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 27 učenika Waldorfskih škola (tablica 5). Iz obrade rezultata ove tvrdnje je eliminirano dvoje učenika (jedan učenik općeobrazovne škole i jedan Waldorfske škole) jer su zaokružili više odgovora. U tablici 5. možemo uočiti rezultate koji su pokazali da se 5 % učenika (3 učenika) općeobrazovnih škola s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže i 2 % učenika (1 učenik) djelomično slaže. S navedenom izjavom se 5 % učenika (3 učenika) niti slaže niti ne slaže dok se 15 % učenika (9 učenika) izjasnilo kako se djelomično slaže, a 74 % učenika (46 učenika) kako se u potpunosti slaže. Iz odgovora učenika Waldorfskih škola uviđamo da je 11 % učenika (3 učenika) odgovorilo kako se u potpunosti ne slažu s tvrdnjom, a 4 %

učenika (1 učenik) kako se djelomično ne slaže. Također je 7 % učenika odgovorilo (2 učenika) kako se s ovom izjavom niti slaže niti ne slaže dok se 22 % učenika (6 učenika) djelomično slaže, a 56 % učenika (15 učenika) u potpunosti slaže (grafikon 3).

Grafikon 3 . Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Sviđaju mi se pjesme koje učimo u školi.“

Prema Mann-Whitney U-testu ne postoji statički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika Waldorfskih škola i uzorka učenika općeobrazovnih škola (tablica 6).

Tablica 6. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Sviđaju mi se pjesme koje učimo u školi.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	673	0.07	4.516129032
Waldorfska škola			4.074074074

Iz statističkih rezultata ove tvrdnje možemo uočiti kako su učenici uglavnom zadovoljni raznovrsnim pjesmama koje uče u školi iako se pjesme u jednoj i drugoj školi u velikoj mjeri razlikuju. Učenici pokazuju zadovoljstvo izabranim pjesmama prilagođenim njihovom uzrastu.

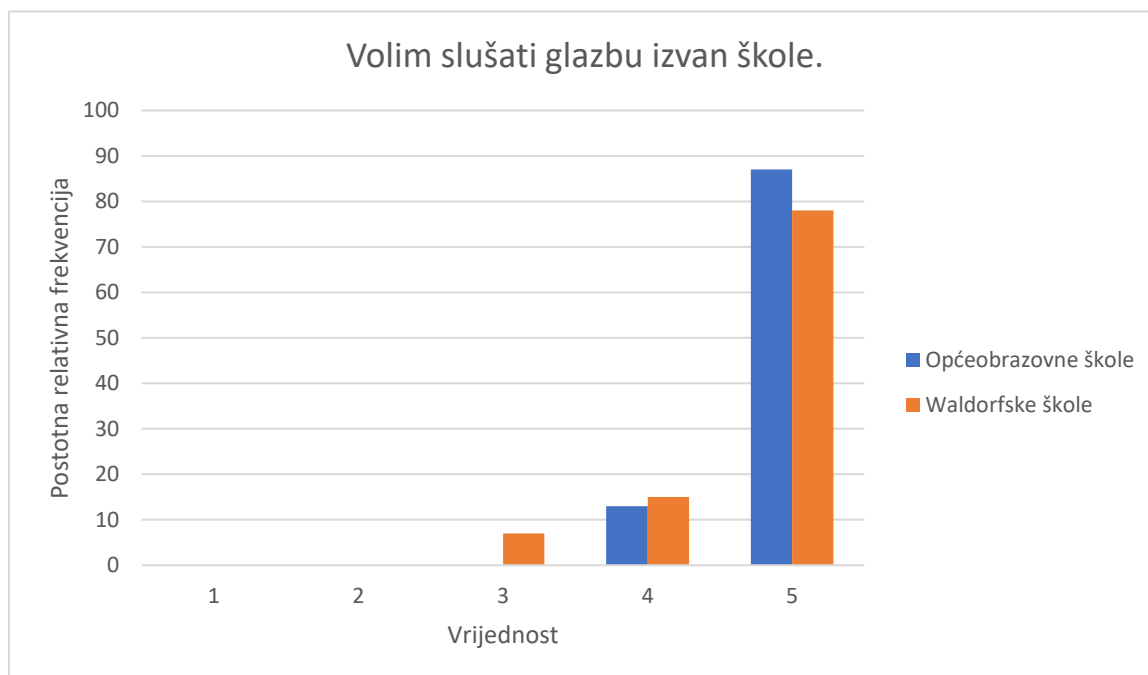
4. tvrdnja: „Volim slušati glazbu izvan škole.“

Tablica 7. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji vole slušati glazbu izvan škole, podijeljena prema odgovorima..

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Vrijednost				
1	0	0 %	0	0 %
2	0	0 %	0	0 %
3	0	0 %	2	7 %
4	8	13 %	4	15 %
5	54	87 %	21	78 %
Ukupno:	62	100 %	27	100 %

Na četvrtu tvrdnju „Volim slušati glazbu izvan škole.“ ukupno su odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 27 učenika Waldorfskih škola. Iz istraživanja je eliminirano dvoje učenika (jedan učenik općeobrazovne škole i jedan Waldorfske škole) jer su zaokružili više odgovora. U tablici 7. možemo uočiti rezultate iz kojih vidimo da ni jedan učenik općeobrazovnih škola nije označio kako se s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže, djelomično ne slaže i niti se slaže niti se ne slaže. Njih 13 % (8 učenika) se izjasnilo kako se djelomično slaže, a čak 87 % učenika (54 učenika) kako se u potpunosti slaže. Iz rezultata anketiranih učenika Waldorfskih škola možemo uvidjeti kako niti jedan nije odgovorio da se s navedenom tvrdnjom u potpunosti ne slaže i djelomično ne slaže. Njih 7 % (2 učenika) je odgovorilo kako se s ovom izjavom niti slaže niti ne slaže, 15 % (4 učenika) je označilo da se djelomično slaže dok se 78 % učenika (21 učenik) u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom (grafikon 4).

Grafikon 4. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Volim slušati glazbu izvan škole.“

Prema Mann-Whitney U-testu ne postoji statički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika Waldorfskih škola i uzorka učenika općeobrazovnih škola (tablica 8).

Tablica 8. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Volim slušati glazbu izvan škole.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	751	0.22	4.870967742
Waldorfska škola			4.703703704

Iz rezultata dobivenih statističkim izračunom možemo zaključiti da oba uzorka učenika vole slušati glazbu izvan škole te da škola nije faktor koji utječe na njihov odnos prema glazbi izvan škole. Isto tako, možemo uvidjeti da ih više zanima glazba koja ih okružuje od one koju obrađuju u školi.

5. tvrdnja: „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi ju netko uživo svira.“

Tablica 9. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji glazbu mogu bolje doživjeti kada im ju netko uživo svira, podijeljena prema odgovorima.

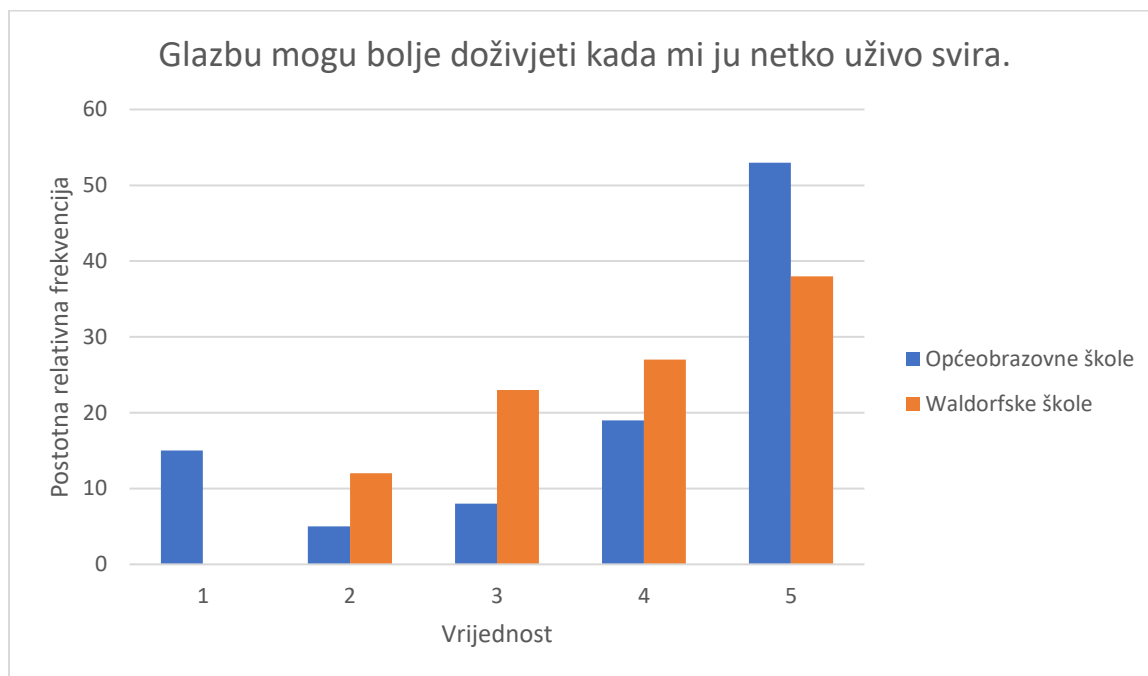
Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Vrijednost				
1	9	15 %	0	0 %
2	3	5 %	3	12 %
3	5	8 %	6	23 %
4	12	19 %	7	27 %
5	33	53 %	10	38 %
Ukupno:	62	100 %	26	100 %

Kroz 5. i 6. tvrdnju htjelo se provjeriti utječe li odabir škole, a time i razlika u programu na stav učenika prema glazbi kada im se uživo svira ili prema glazbi kada im se pušta preko određenog uređaja. S obzirom na to da su učenici waldorfskih škola u stalnom kontaktu s instrumentom koji samostalno sviraju ili im učitelj/ica svira, htjelo se provjeriti doživljavaju li oni u većoj mjeri glazbu kada im se uživo svira od učenika općeobrazovnih škola koji na satu glazbene kulture ne mogu u jednakoj mjeri biti okruženi instrumentima koje izravno slušaju.

Na petu tvrdnju „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi ju netko uživo svira.“ ukupno su odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 26 učenika Waldorfskih škola. Iz istraživanja je eliminirano troje učenika (jedan učenik općeobrazovnih škola i dva učenika Waldorfskih škola) jer su zaokružili više odgovora. Iz rezultata prikazanih u tablici 9. možemo uočiti kako se 15 % učenika (9 učenika) općeobrazovnih škola izjasnilo da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, 5 % učenika (3 učenika) da se s ovom tvrdnjom djelomično ne slaže, a 8 % učenika (5 učenika) da se s ovom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže. Njih 19 % je odgovorilo da se s ovom tvrdnjom djelomično slaže (12 učenika) dok je preostalih 53 % (33 učenika) označilo kako se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže. Na uzorku učenika Waldorfskih škola dobiveni su podaci kako ni jedan učenik nije odgovorio da se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže. Njih 12 % (3 učenika) je odgovorilo da se s tvrdnjom djelomično ne slaže, a 23 % učenika (6 učenika) kako se niti slaže, niti ne slaže. S izjavom se djelomično slaže 27 % učenika

(7 učenika), a njih 38 % (10 učenika) je označilo da se u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom (grafikon 5).

Grafikon 5. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi ju netko uživo svira.“

Prema Mann-Whitney U-testu ne postoji statički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika Waldorfskih škola i uzorka učenika općeobrazovnih škola (tablica 10).

Tablica 10. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi ju netko uživo svira.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	734	0.48	3.919354839
Waldorfska škola			3.923076923

Nakon dobivenih rezultata možemo uvidjeti kako oba uzorka učenika u podjednako mjeri mogu glazbu bolje doživjeti kada im ju netko uživo svira. Iz toga možemo zaključiti da sustav školovanja ne utječu na učenikov doživljaj glazbe kada im ju netko uživo

svira, kao i potrebu da učitelj u nastavi glazbene kulture planira i upriliči doživljaj sviranja glazbe uživo.

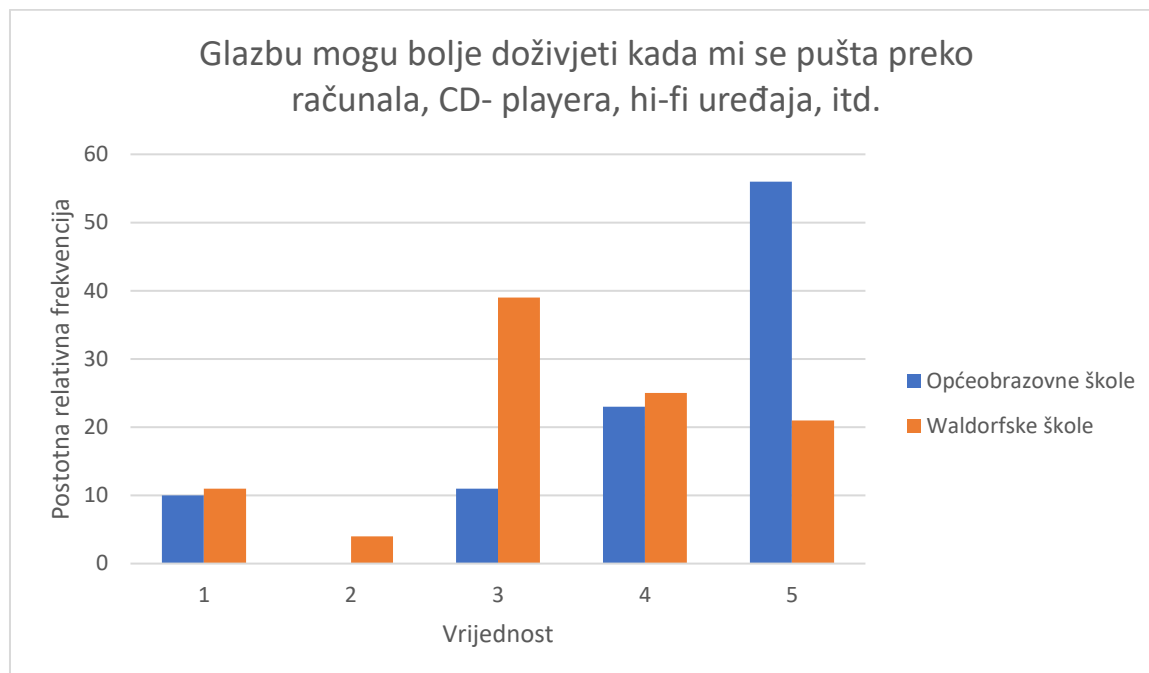
6. tvrdnja: „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi se pušta preko računala, CD-playera, hi-fi uređaja, itd.“

Tablica 11. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji glazbu mogu bolje doživjeti kada ju slušaju preko računala, CD-playera, hi-fi uređaja, itd., podijeljena prema odgovorima.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Vrijednost				
1	6	10 %	3	11 %
2	0	0 %	1	4 %
3	7	11 %	11	39 %
4	14	23 %	7	25 %
5	35	56 %	6	21 %
Ukupno:	62	100 %	28	100 %

Na šestu tvrdnju „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi se pušta preko računala, CD-playera, hi-fi uređaja, itd.“ ukupno je odgovorilo 62 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Iz istraživanja je eliminiran jedan učenik općeobrazovnih škola jer je zaokružio više odgovora. Iz tablice 11. možemo uočiti kako se 10 % učenika (6 učenika) općeobrazovnih škola izjasnilo da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, ni jedan učenik nije odabrao kako se s ovom tvrdnjom djelomično ne slaže, a 11 % (7 učenika) ih je označilo kako se s ovom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže. Njih 23 % (14 učenika) je označilo da se s ovom tvrdnjom djelomično slaže dok je preostalih 56 % učenika (35 učenika) izjavilo kako se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže. Na uzorku učenika Waldorfskih škola dobiveni su podaci da je 11 % učenika (3 učenika) odgovorilo kako se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže, 4 % učenika (1 učenik) kako se djelomično ne slaže, a 39 % učenika (11 učenika) kako se niti slaže, niti ne slaže. S navedenom tezom se djelomično slaže 25 % učenika (7 učenika), a 21 % njih (6 učenika) se u potpunosti slaže (grafikon 6).

Grafikon 6. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi se pušta preko računala, CD-playera, hi-fi uređaja, itd.“

Prema Mann-Whitney U-testu postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola u stavu kako glazbu mogu bolje doživjeti kada im se pušta preko računala, CD- playera, hi-fi uređaja, itd. te je ocjena Waldorfskih škola stohastički manja (tablica 12).

Tablica 12. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statistike za tvrdnju „Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi se pušta preko računala, CD- playera, hi-fi uređaja, itd.“

Škola	Mann-Whitney U- vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	526.5	0.0007855	4,161290323
Waldorfska škola			3,428571429

Na rezultatima uzorka obje skupine učenika uviđamo kako učenici općeobrazovnih škola u većoj mjeri smatraju kako glazbu mogu bolje doživjeti kada im se pušta preko računala, CD-playera, hi-fi uređaja, itd. Jedan od razloga može biti i faktor škole jer učenici općeobrazovnih škola slušaju umjetničku glazbu te pjevaju prigodne dječje

pjesme uz određeni uređaj (CD-player, hi-fi uređaj, itd.) S obzirom na to da waldorfski učenici tijekom dana u školi nisu okruženi uređajima za reprodukciju glazbe, postoji mogućnost da je upravo nastavni program posljedica dobivenih odgovora, no iz ankete ne možemo sa sigurnošću reći koji je točan razlog razlike između odgovora uzoraka pa ostaje mogućnost daljnjeg istraživanja. Ipak, usporedimo ili srednju ocjenu uzorka na 5. tvrdnju i srednju ocjenu uzorka na 6. tvrdnju možemo uočiti kako waldorfski učenici puno bolje glazbu doživljavaju kada im netko svira što može biti rezultat drugačijeg programa škole i njihove okruženosti instrumentima.

7. tvrdnja: „Volim klasičnu (umjetničku) glazbu.“

Tablica 13. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika, koji vole klasičnu glazbu, podijeljena prema odgovorima.

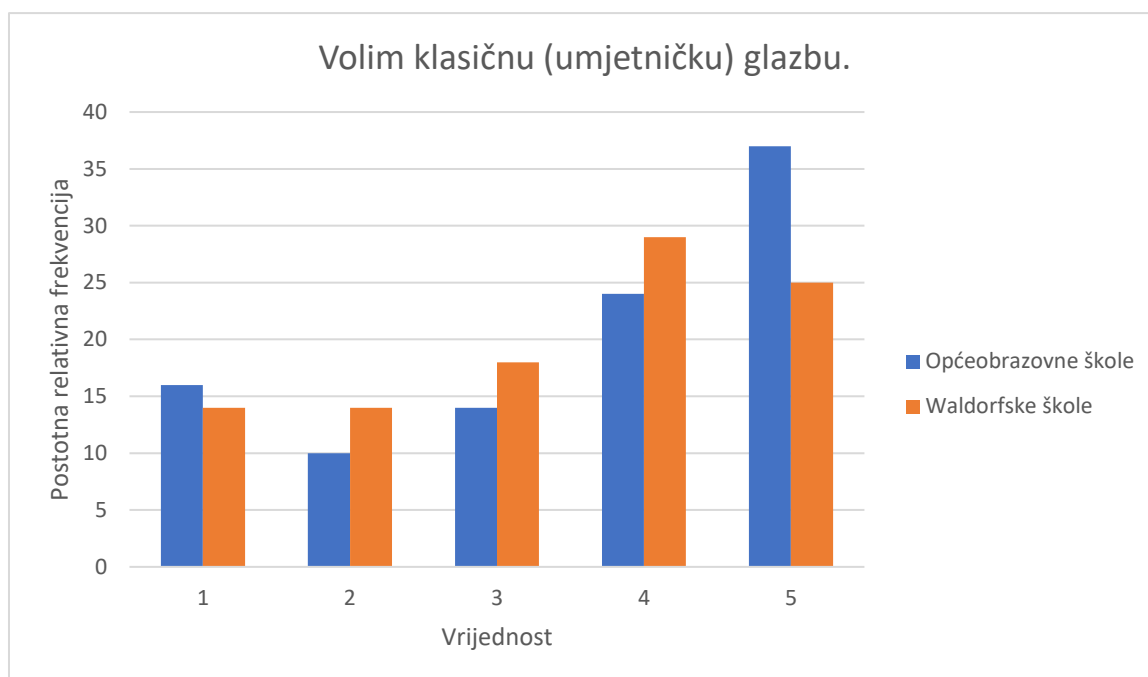
Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Vrijednost				
1	10	16 %	4	14 %
2	6	10 %	4	14 %
3	9	14 %	5	18 %
4	15	24 %	8	29 %
5	23	37 %	7	25 %
Ukupno:	63	100 %	28	100 %

Kroz ispitivanje 7. tvrdnje htjelo se istražiti koji uzorak učenika više voli klasičnu (umjetničku) glazbu s obzirom na to da ju učenici općeobrazovnih škola slušaju, a učenici Waldorfskih škola sviraju. Navedenom izjavom se željelo provjeriti utječe li usvajanje i vrednovanje klasične glazbe kroz različito glazbeno područje na to koliko je onda učenicima ta glazba bliska.

Na sedmu tvrdnju „Volim klasičnu (umjetničku) glazbu“ ukupno su odgovorila 63 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. U tablici 13. su prikazani rezultati iz kojih vidimo da je 16 % učenika (10 učenika) općeobrazovnih škola odabralo kako se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, 10 % učenika (6 učenika) kako se s ovom tvrdnjom djelomično ne slaže, a 14 % učenika (9 učenika) kako se s ovom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže. S navedenom konstatacijom se djelomično slaže 24 % (15

učenika) dok je ostalih 37 % (23 učenika) označilo kako se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže. Na uzorku učenika Waldorfskih škola dobiveni su podaci da je 14 % učenika (4 učenika) odgovorilo kako se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže, 14 % učenika (4 učenika) kako se djelomično ne slaže, a 18 % učenika (5 učenika) kako se niti slaže, niti ne slaže. S ovom izjavom se 29 % učenika (8 učenika) djelomično slaže, a 25 % učenika (7 učenika) u potpunosti slaže (grafikon 7).

Grafikon 7. Grafički prikaz stavova učenika prema tvrdnji „Volim klasičnu (umjetničku) glazbu.“

Prema Mann-Whitney U-testu ne postoji statički značajna razlika na razini 0.05 između srednje vrijednosti odgovora uzorka učenika Waldorfskih škola i uzorka učenika općeobrazovnih škola (tablica 14).

Tablica 14. Tablica p - vrijednosti i Mann-Whitney statike za tvrdnju „Volim klasičnu glazbu.“

Škola	Mann-Whitney U-vrijednost	p – vrijednost	Srednja ocjena uzorka
Općeobrazovna škola	795	0.44	3,555555556
Waldorfska škola			3,357142857

Nakon analize podataka možemo zaključiti da ne postoje bitna odstupanja između obje skupine učenika u stavu prema klasičnoj (umjetničkoj) glazbi. Rezultati pokazuju da način upoznavanja učenika s tom vrstom glazbe u školi nije povezan s njihovim odnosom prema njoj.

Sljedeći dio anketnog upitnika se sastojao od 12 pitanja. U prvih osam pitanja učenici su trebali zaokružiti samo jedan odgovor i nadopuniti crtu ukoliko se tvrdnja odnosi na njih. Zbog manjeg broja odabranih odgovora kod nekih pitanja, na prvih 7 pitanja je korišten i Fisherov test koji služi za ispitivanje razlike između odgovora dvije skupine nezavisnih kategoričkih podataka. Kako bi se rezultati Fisherovog testa potvrdili, korišten je i hi-kvadrat test na 4., 6., i 7. pitanju (ostala pitanja nisu zadovoljavala uvjet da barem 80% kategorija ima frekvenciju očekivanja veću od 5). Na 9. i 10. pitanje učenici su mogli zaokružiti jedan ili više odgovora te ukoliko žele - nadopuniti crtu. Na 11. i 12. pitanje su trebali odgovoriti na pitanja te ih obrazložiti.

1. pitanje: „Kako se najčešće osjećaš na satovima glazbene kulture?“

Ovim pitanjem se željelo dobiti uvid o tome postoji li razlika u emotivnom stanju na satu glazbene kulture između dva uzorka učenika s obzirom na različiti program rada unutar škole. Odgovori su označavali: a) mislim da sam dobar/a u glazbi; b) mislim da nemam smisla, glazba mi je nejasna; c) bitno mi je da sudjelujem i da se zabavim.

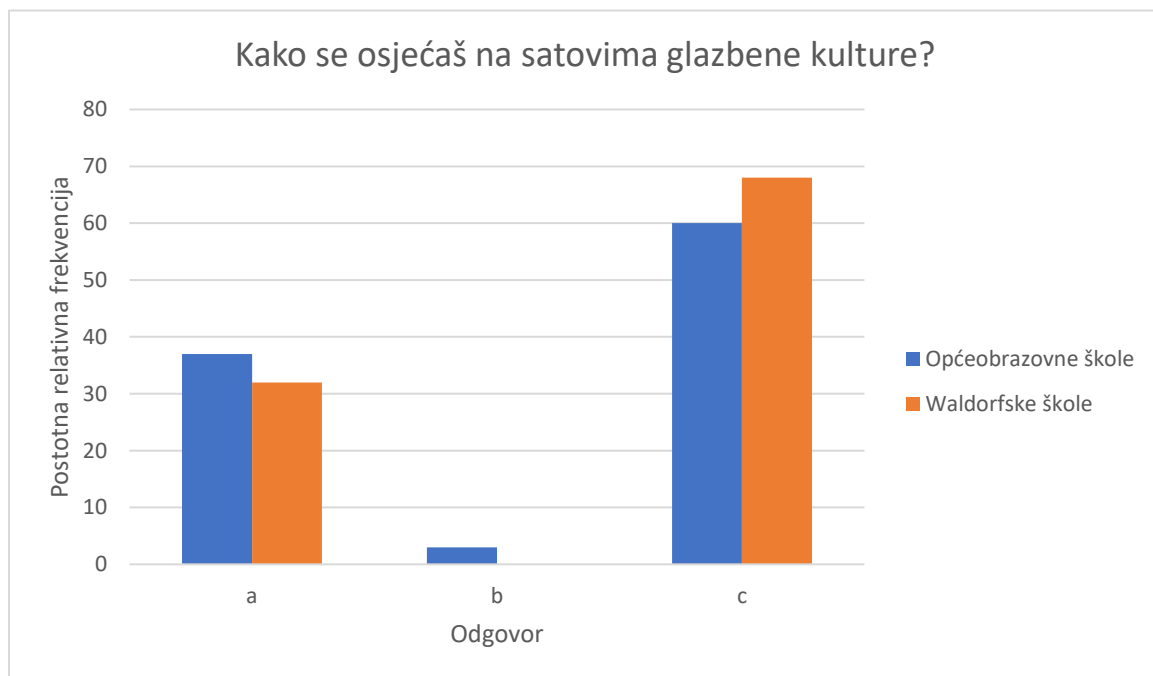
Tablica 15. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Kako se najčešće osjećaš na satovima glazbene kulture?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Odgovor				
a	23	37 %	9	32 %
b	2	3 %	0	0 %
c	38	60 %	19	68 %
Ukupno:	63	100 %	28	100 %

Prilikom ispunjavanja anketa učenicima je bilo teško prepoznati svoje emocionalno stanje za vrijeme glazbene kulture. Može se uočiti da učenici generalno smatraju da su ili dobri u nastavi ili kako im je važno sudjelovati i dobro se zabaviti što znači da se

učenici dobro osjećaju na satovima glazbene kulture. Ako se usporede rezultati ove dvije skupine, iz tablice 15. možemo uvidjeti kako 37 % učenika općeobrazovnih škola (23 učenika) smatra da su dobri u glazbi. S druge strane, 68 % učenika Waldorfskih škola (19 učenika) je označilo kako im je bitno da sudjeluju i da se zabave što je više u odnosu na 60 % učenika (38 učenika) općeobrazovnih škola. Ipak, 3 % učenika (2 učenika) općeobrazovnih škola je označilo kako smatraju da nemaju smisla za glazbu te da im je glazba nejasna. To nije veliki broj učenika no treba težiti tome da se učenicima približi glazba nakon tri godine glazbenog obrazovanja.

Grafikon 8. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Kako se najčešće osjećaš na satovima glazbene kulture?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati (tablica 16) kako na ovom pitanju nema statistički značajne razlike između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. ne odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani).

Tablica 16. P – vrijednost Fisherovog testa za pitanje „Kako se najčešće osjećaš na satovima glazbene kulture?“

Fisherov test	p – vrijednost
Škola	
Općeobrazovna škola	0.74
Waldorfska škola	

2. pitanje: „Na satu glazbene kulture najčešće?“

Ovim pitanjem se htjelo dobiti uvid u to provodi li se glazbeno područje „slušanje“ najčešće s učenicima u općeobrazovnim školama jer je to jedino obavezno glazbeno područje otvorenog modela. Također se htjelo provjeriti jesu li sviranje i pjevanje najčešće aktivnosti unutar Waldorfskih škola. Bile su ponuđene tri mogućnosti zaokruživanja: a) pjevamo, b) sviramo i c) slušamo glazbu. Na ovo pitanje su ukupno odgovorila 56 učenika općeobrazovnih škola i 26 učenika Waldorfskih škola. Dvoje učenika Waldorfskih škola i sedam učenika općeobrazovnih škola su eliminirana iz istraživanja ovog pitanja jer su zaokružila više odgovora.

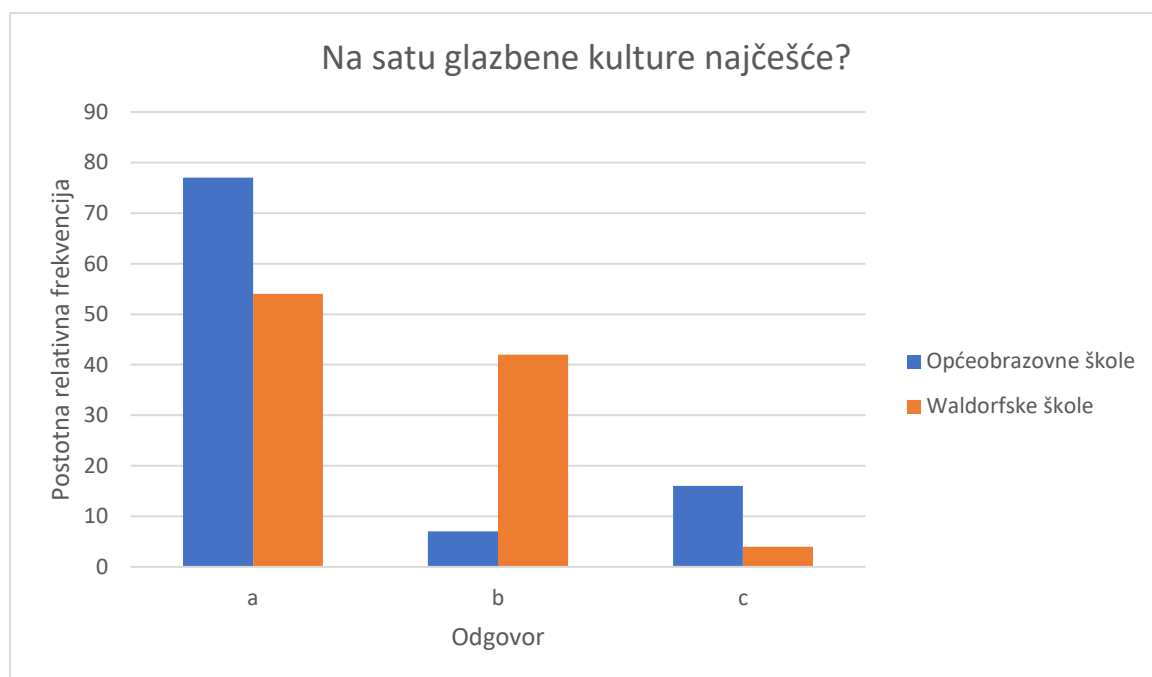
Tablica 17. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Na satu glazbene kulture najčešće?“

Škola	Općeobrazovne	Općeobrazovne	Waldorfske	Waldorfske
Odgovor	škole (f)	škole (P_i)	škole (f)	škole (P_i)
a	43	77 %	14	54 %
b	4	7 %	11	42 %
c	9	16 %	1	4 %
Ukupno:	56	100 %	26	100 %

U tablici 17. su navedeni rezultati iz kojih možemo iščitati da je 77 % učenika općeobrazovnih škola (43 učenika) navelo pjevanje kao aktivnost koja se i dalje najčešće provodi u školama. To je veliki postotak što znači da se i dalje otvoreni model ne provodi u potpunosti. S obzirom na to da je 7 % učenika (4 učenika) odgovorilo kako je najčešće aktivnost sviranje, a 16 % učenika (9 učenika) da je središnja

aktivnost slušanje, dobivaju se podaci koji više odaju dojam da je trenutno po školama integrativni model.⁶ Da je aktivnost pjevanja najčešća na satu glazbene kulture, odabralo je 54 % waldorfskih učenika (14 učenika) dok je 42 % učenika navelo kako najčešće provode sviranje kako je i predviđeno Nastavnim planom i programom waldorfske škole (1999). Ipak, jedan je učenik naveo kako u nastavi najviše vremena slušaju glazbu.

Grafikon 9. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Na satu glazbene kulture najčešće?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da na ovom pitanju postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani [tablica 18]).

⁶ Integrativni model se u hrvatskim školama primjenjivao do školske godine 2006./ 2007. kada je u škole došao otvoreni model. Po integrativnom modelu sva su nastavna područja obavezna. Trebalo je pjevati po sluhu, notama, „malo“ svirati, „malo“ stvarati i slušati glazbu. Time učenici nisu savladali ni jedno područje pa ga je zato Rojko (2012) i nazvao svaštarenjem.

Tablica 18. P – vrijednost Fisherovog testa za pitanje „Na satu glazbene kulture najčešće?“

Fisherov test	p – vrijednost
Škola	
Općeobrazovna škola	0.0004
Waldorfska škola	

3. pitanje: „Na satu glazbene kulture najrjeđe?“

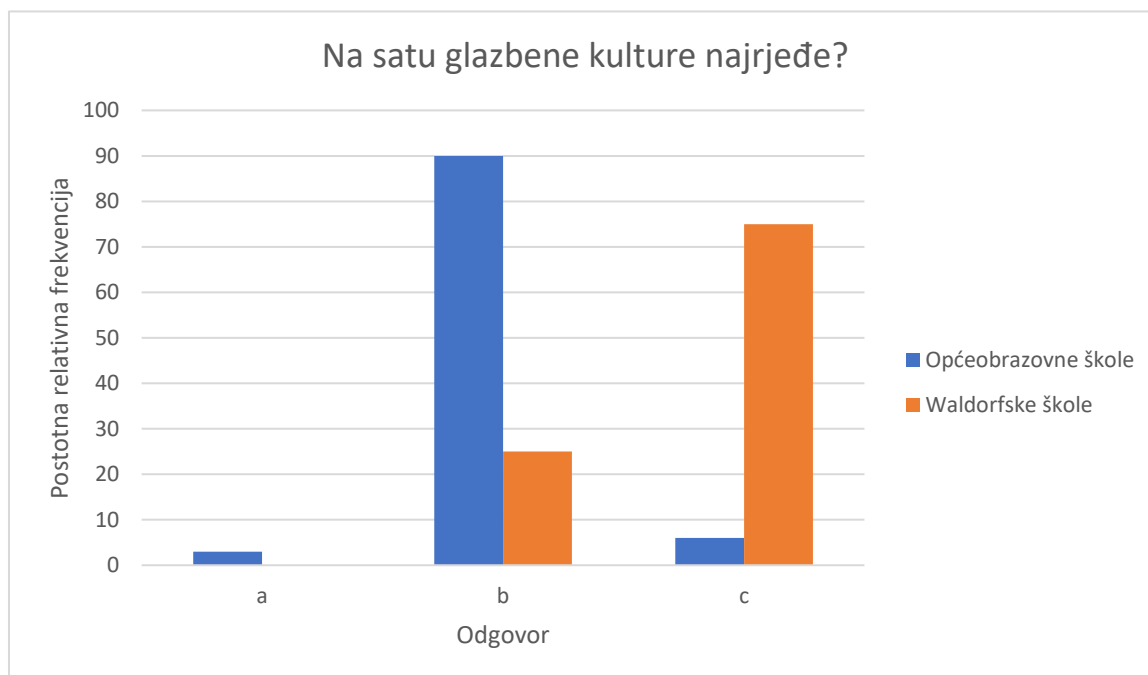
Na ovo pitanje su ukupno odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Učenik jedne općeobrazovne škole je eliminiran iz istraživanja ovog pitanja jer je zaokružio više odgovora. Bile su ponuđene tri mogućnosti zaokruživanja: a) pjevamo; b) sviramo i c) slušamo glazbu

Tablica 19. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Na satu glazbene kulture najrjeđe?“

Škola	Općeobrazovne	Općeobrazovne	Waldorfske	Waldorfske
Odgovor	škole (f)	škole (P_i)	škole (f)	škole (P_i)
a	2	3 %	0	0 %
b	56	90 %	7	25 %
c	4	6 %	21	75 %
Ukupno:	62	100 %	26	100 %

Iz tablice 19. možemo vidjeti kako se od 62 učenika općeobrazovnih škola, njih 3 % izjasnilo (2 učenika) da na satu glazbene kulture najrjeđe pjevaju, a 6 % (4 učenika) da na satu glazbene kulture najrjeđe slušaju glazbu. Na ovo pitanje je 90 % učenika (56 učenika) općeobrazovnih škola označilo da na satu najrjeđe sviraju. Slušanje je aktivnost koja se ne provodi u Waldorfskim školama tako da to objašnjava zašto je 75 % učenika upravo to označilo. Ipak, čak je 25 % učenika odgovorilo kako na satu glazbene kulture najrjeđe svira. To je dosta veliki broj s obzirom na to da bi se ta aktivnost trebala provoditi kroz svakodnevnu glazbenu nastavu u Waldorfskim školama.

Grafikon 10. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Na satu glazbene kulture najrjeđe?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da na ovom pitanju postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani [tablica 20]).

Tablica 20. P – vrijednost Fisherovog testa za pitanje „Na satu glazbene kulture najrjeđe?“

Fisherov test	p – vrijednost
Škola	
Općeobrazovna škola	8.15*10 ⁻¹¹
Waldorfska škola	

4. pitanje: „Volio/ljela bih da na satu glazbene kulture više?“

Ovim pitanjem se htjelo dobiti uvid u želje učenika tj. ispitati razlikuju li se one s obzirom na različite pristupe glazbi u školi ili učenici generalno imaju jednaka očekivanja od nastave glazbene kulture.

Na ovo pitanje su ukupno odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 27 učenika Waldorfskih škola. Jedan učenik općeobrazovne škole je eliminiran iz istraživanja ovog pitanja jer je zaokružio više odgovora. Bile su ponuđene tri mogućnosti zaokruživanja: a) pjevamo, b) sviramo i c) slušamo glazbu

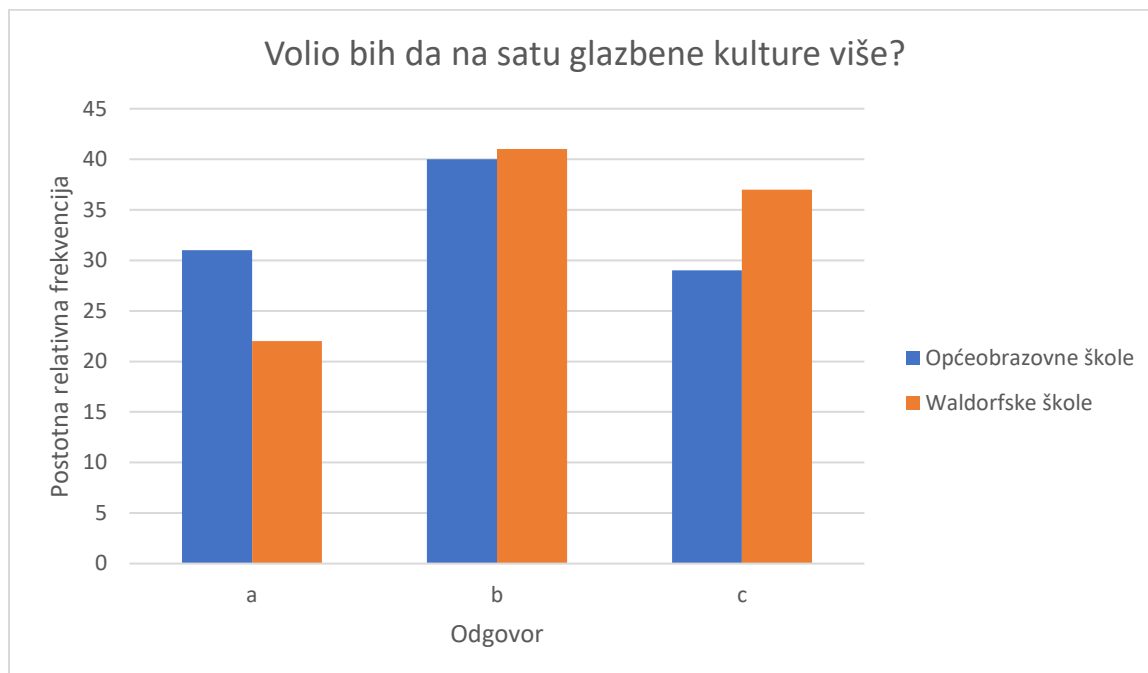
Tablica 21. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Volio bih da na satu glazbene kulture više?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Odgovor				
a	19	31 %	6	22 %
b	25	40 %	11	41 %
c	18	29 %	10	37 %
Ukupno:	62	100 %	27	100 %

Iz tablice 21. možemo vidjeti kako je 31 % učenika općeobrazovnih škola (19 učenika) odgovorilo kako bi na satu glazbene kulture voljelo više svirati, 40 % učenika (25 učenika) kako bi voljelo više pjevati, a 29 % učenika (18 učenika) kako bi voljelo više slušati glazbu. U odgovorima učenika Waldorfskih škola uočavamo kako je 22 % njih (6 učenika) odgovorilo kako bi voljelo kada bi na satu više pjevali, 41 % (11 učenika) kako bi voljeli više svirati, a 37 % učenika (10 učenika) kako bi voljeli više slušati glazbu.

Iz grafikona 11. možemo uočiti kako razlike između odgovora nisu velike ni u jednoj ni u drugoj skupini uzoraka. Obje bi skupine u najvećoj mjeri voljele više svirati. Učenici općeobrazovnih škola bi u nešto većoj mjeri voljeli više pjevati od učenika Waldorfskih škola. Učenici Waldorfskih škola bi u većoj mjeri željeli slušati glazbu što može biti posljedica toga što tu mogućnost nemaju u školi. S obzirom na to da razlike između odgovora uzorka učenika nisu velike, možemo zaključiti kako drugačiji programi između škola ne utječu znatno na učenikov afinitet prema određenom glazbenom području.

Grafikon 11. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Volio bih da na satu glazbene kulture više?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da na ovom pitanju ne postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. ne odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani). Zbog dovoljnog broja odgovora učenika unutar svake kategorije, odgovore na ovo pitanja možemo analizirati i hi-kvadrat testom (prijašnja pitanja nisu zadovoljavala uvjet da barem 80 % kategorija ima frekvenciju očekivanja veću od 5 [tablica 22]).

Tablica 22. P - vrijednost Fisherovog testa i Hi-kvadrat testa te vrijednost hi-kvadrat statistike i broj stupnjeva slobode za pitanje „Volio bih da na satu glazbene kulture više?“

Škola	Fisherov test	Hi-kvadrat test		
	p – vrijednost	χ^2	df	p – vrijednost
Općeobrazovna škola	0.67	0.858	2	0.65
Waldorfska škola				

5. pitanje: „Sviraš li neki instrument?“

S obzirom na to da u waldorfskim školama svi učenici sviraju blok flautu, ovim pitanjem se htjelo provjeriti utječe li stalni kontakt učenika s instrumentom na želju za učenjem sviranja još nekog instrumenta. S obzirom na to da učenici općeobrazovnih škola ne sviraju u školi (minimalno s instrumentima Orffovog instrumentarija), ali umjetničku glazbu slušaju preko određenog uređaja za reprodukciju glazbe, željelo se dobiti uvid može li to kod učenika stvoriti poticaj za sviranje instrumenta. Iz istraživanja je eliminiran odgovor „blok flauta“ kod učenika Waldorfskih škola jer je to obavezni instrument njihovog nastavnog programa te instrumenti Orffovog instrumentarija kod učenika općeobrazovnih škola.

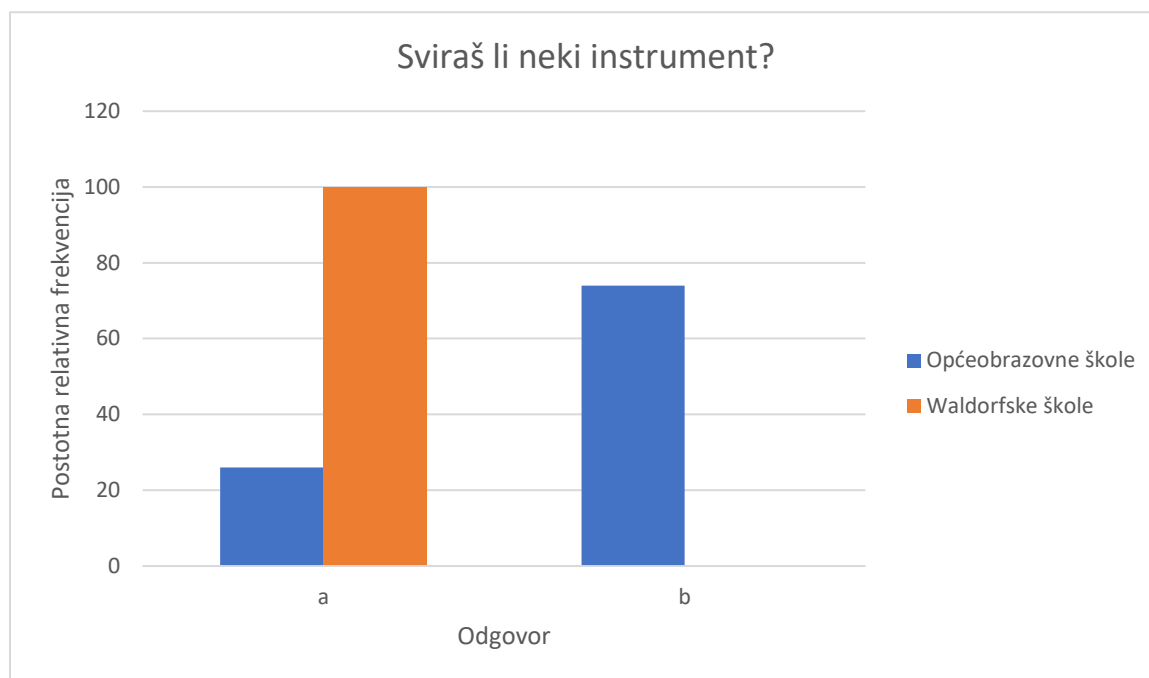
Na ovo pitanje su ukupno odgovorila 62 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Iz istraživanja ovog pitanja je izuzet jedan učenik općeobrazovnih škola jer nije ništa odgovorio. U anketi su bile ponuđene dvije mogućnosti zaokruživanja i nadopunjavanja: a) Da, _____ (na crtu upiši ime instrumenta koji sviraš); b) Ne.

Tablica 23. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Sviraš li neki instrument?“

Škola	Općeobrazovne	Općeobrazovne	Waldorfske	Waldorfske
Odgovor	škole (f)	škole (P_i)	škole (f)	škole (P_i)
a	16	26 %	28	100 %
b	46	74 %	0	0 %
Ukupno:	62	100 %	28	100 %

Iz tablice 23. možemo uvidjeti da je 26 % učenika općeobrazovnih škola (16 učenika) odgovorilo kako svira određeni instrument dok je čak 74 % učenika (46 učenika) odgovorilo kako ne svira ni jedan instrument. Od 16 učenika koji su odgovorili kako sviraju instrument, dva učenika su napisala kako sviraju zvečku te su zbog toga njihovi odgovori eliminirani. Dva učenika odgovorila su kako sviraju dva instrumenta. Odgovor „Da“ je označilo 28 učenika, tj. 100 % ispitanih učenika Waldorfskih škola je navelo kako svira još neki instrument (grafikon 12).

Grafikon 12. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Sviraš li neki instrument?“

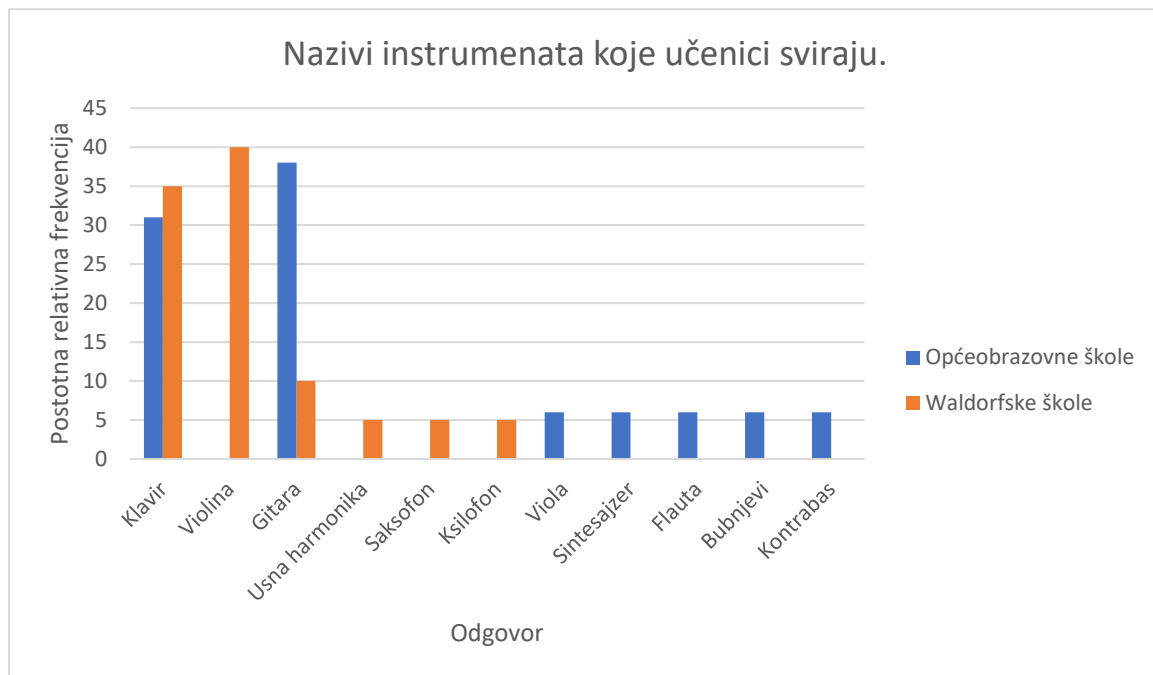
Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da na ovom pitanju postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani [tablica 24]).

Tablica 24. P – vrijednost Fisherovog testa za tvrdnju „Sviraš li neki instrument?“

Fisherov test	p – vrijednost
Škola	
Općeobrazovna škola	0.0002
Waldorfska škola	

S obzirom na to da svi učenici Waldorfskih škola sviraju još jedan instrument uz obaveznu blok flautu u školi, ne može se ignorirati činjenica da je sviranje u školi vjerojatno potaknulo u učenicima želju za sviranjem još jednog instrumenta. Ipak, točan razlog ne možemo dokazati jer rezultati toga nisu vidljivi iz provedene ankete, no otvara se mogućnost za daljnje istraživanje.

Grafikon 13. Grafički prikaz naziva instrumenata koje učenici sviraju.

Iz navedenog grafikona 13. možemo uočiti kako je najpopularniji instrument između obje skupine učenika klavir. Učenici Waldorfskih škola u najvećoj mjeri sviraju violinu, a to je posljedica toga što imaju mogućnost pohađati violinu kao izvannastavnu aktivnost u školi. Učenici općeobrazovnih škola s druge strane u većoj mjeri uče svirati gitaru. Iz rezultata vidimo kako su klavir i gitara jedini instrumenti koje svira jedna i druga skupina učenika. Možemo pretpostaviti da je veliki interes učenika za instrumente poput klavira i gitare upravo zbog njihove popularizacije u svijetu. Sve ostale instrumente uči po jedan učenik što je vjerojatno posljedica osobnog interesa svakog djeteta neovisno o školi koju pohađaju.

6. pitanje: „Voliš li svirati na satu glazbene kulture?“

Ovim pitanjem se htjelo provjeriti koliko učenici vole svirati kako bi se uvidjelo odgovara li učenicima način na koji se provodi sviranje u njihovoj školi. Na ovo pitanje je ukupno odgovorilo 61 učenik općeobrazovnih škola i 27 učenika Waldorfskih škola. Dva učenika općeobrazovnih škola i jedan učenik Waldorfskih škola su eliminirani iz istraživanja ovog pitanja jer su zaokružili više odgovora. Bile su ponuđene tri mogućnosti zaokruživanja: a) Da; b) Ne znam, nisam nikad svirao/la; c) Ne.

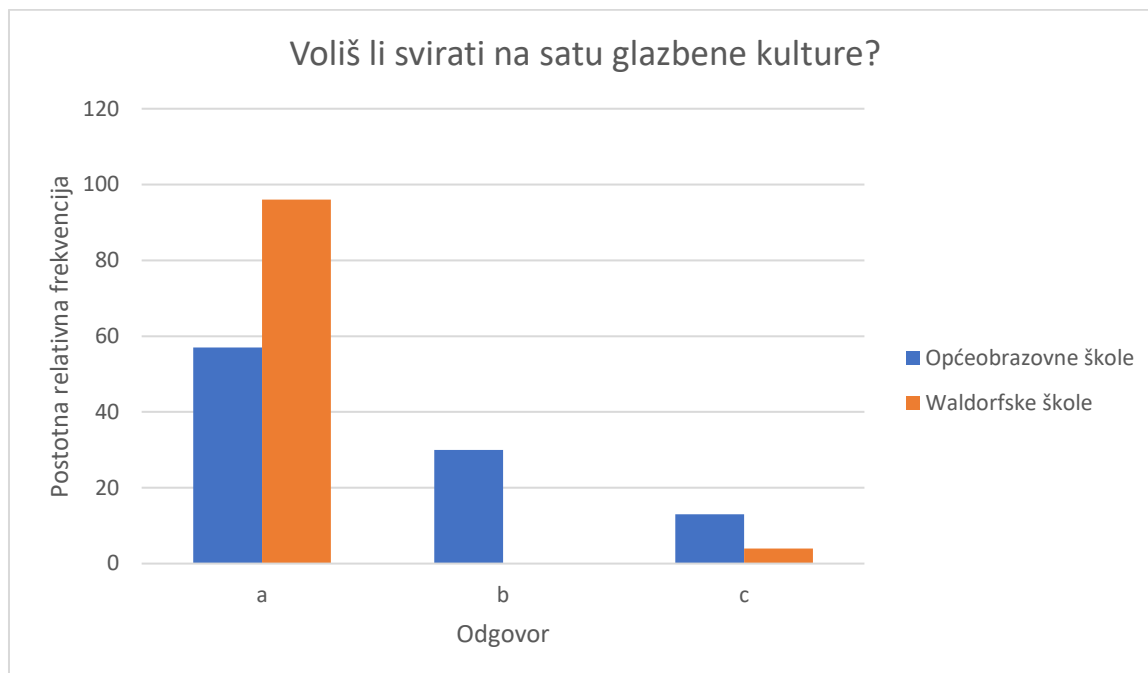
Tablica 25. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Voliš li svirati na satu glazbene kulture?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
a	35	57 %	26	96 %
b	18	30 %	0	0 %
c	8	13 %	1	4 %
Ukupno:	61	100 %	27	100

U tablici 25. su prikazani rezultati koji pokazuju da je 57 % učenika (35 učenika) općeobrazovnih škola odgovorilo kako voli svirati na satu glazbene kulture. Pod time se vjerojatno smatra Orffov instrumentarij koji učenici općeobrazovnih škola sviraju na glazbenoj kulturi. Odgovor b) je označilo 30 % učenika (18 učenika) što isto ne iznenađuje s obzirom na to da količina instrumenata ovisi o opremljenosti škole pa neki učenici nikad nemaju ni priliku svirati. Iz tablice 25. vidimo da je 13 % učenika (8 učenika) odgovorilo kako ne voli svirati. S druge strane, 96 % učenika (26 učenika) Waldorfskih škola je označilo da voli svirati instrumente, a samo je jedan učenik odgovorio kako ne voli svirati instrumente. Ni jedan učenik nije označio odgovor b) što je očekivano zbog stalne upotrebe instrumenata na satovima glazbene kulture (grafikon 14).

Iz ovih rezultata možemo zaključiti kako je sustav školovanja ovdje utjecao na to vole li učenici svirati te jesu li se već susreli s instrumentima. Stalni kontakt ispitanih Waldorfskih učenika s instrumentom je pokazao kako učenici vole svirati na satu glazbene kulture za razliku od većine učenika općeobrazovnih škola koji rijetko na satu sviraju instrumente, a ako sviraju to je uglavnom Orffov instrumentarij.

Grafikon 14. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Voliš li svirati na satu glazbene kulture?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da kod ovog pitanja postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani). Zbog dovoljnog broja odgovora učenika unutar svake kategorije, odgovore na ovo pitanja možemo analizirati i hi-kvadrat testom.

Tablica 26. P - vrijednost Fisherovog testa i Hi-kvadrat testa te vrijednost hi-kvadrat statistike i broj stupnjeva slobode za pitanje „Voliš li svirati na satu glazbene kulture?“

Škola	Fisherov test	Hi-kvadrat test		
	p – vrijednost	χ^2	df	p – vrijednost
Općeobrazovna škola	0.0002	13.678	2	0.00107
Waldorfska škola				

7. pitanje: „Bi li volio/ljela neku pjesmu naučiti svirati u školi?“

Ovim pitanjem se htjelo provjeriti koji žanr pjesme učenici danas slušaju te imaju li želje naučiti svirati u školi pjesmu po svojem izboru. Namjera je bila uvidjeti imaju li učenici osobni afinitet koji se može iskoristiti u školi kako bi im nastava bila prilagođenija, a time oni zadovoljniji. Također se željelo usporediti jesu li učenici koji su više u kontaktu s instrumentom otvoreniji prema sviranju svojih pjesama u školi.

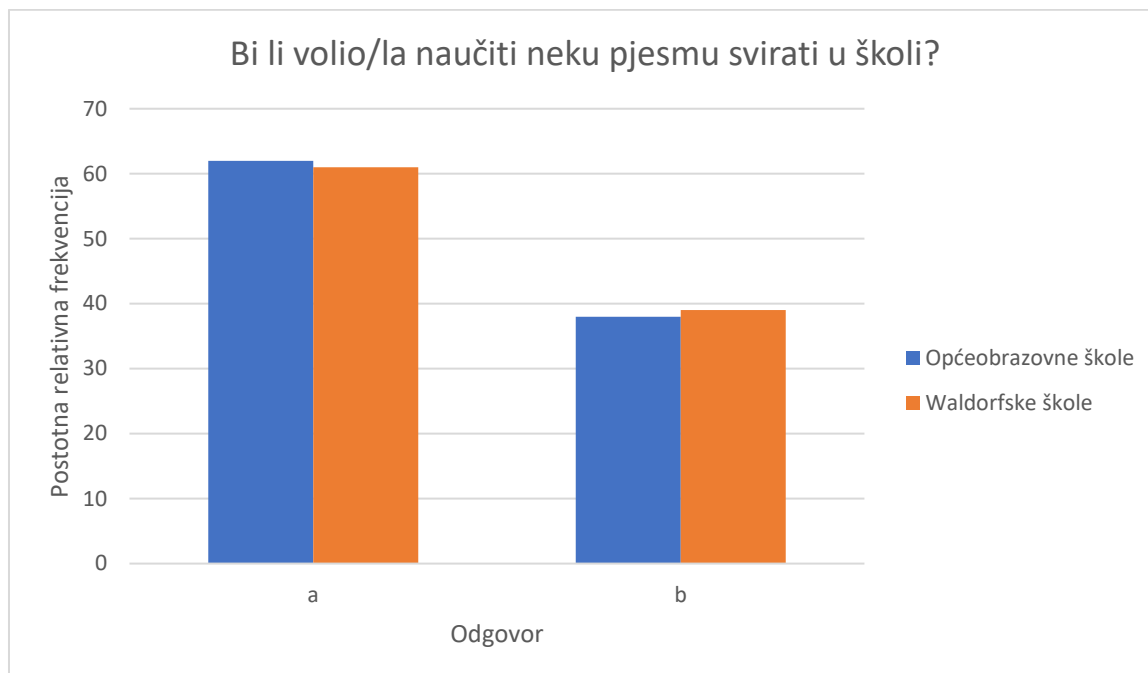
Na ovo je pitanje ukupno odgovorilo 60 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Troje učenika općeobrazovnih škola je eliminirano jer nisu zaokružila ni jedan odgovor. Bile su ponuđene dvije mogućnosti za odgovor: a) Da, _____ (na crtu napisati ime pjesme) i b) Ne. Imena pjesama, koje su navodili, sam podijelila u četiri kategorije kako bih uočila utječe li škola na ono što učenici vole slušati. Kategorije su: moderna glazba, klasična (umjetnička glazba), dječje pjesme i nije specificirano.

Tablica 27. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Bi li volio/la naučiti neku pjesmu svirati u školi?“

Škola	Općeobrazovne	Općeobrazovne	Waldorfske	Waldorfske
Odgovor	škole (f)	škole (P_i)	škole (f)	škole (P_i)
a	37	62 %	17	61 %
b	23	38 %	11	39 %
Ukupno:	60	100 %	28	100 %

Proučavajući podatke u tablici 27. i grafikon 15., možemo uočiti kako nema prevelike razlike između učeničkih odgovora. „Da“ je označilo 62 % učenika (37 učenika) općeobrazovnih škola i 61 % učenika (17 učenika) Waldorfskih škola dok je odgovor „Ne“ označilo 38 % djece (23 učenika) općeobrazovnih škola i 39% djece (11 učenika) Waldorfskih škola.

Grafikon 15. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Bi li volio/la naučiti neku pjesmu svirati u školi?“

Fisherovim testom su dobiveni rezultati iz kojih možemo zaključiti da na ovom pitanju ne postoji statistički značajna razlika na razini 0.05 između odgovora uzorka učenika Waldorfskih i općeobrazovnih škola (tj. ne odbacujemo hipotezu da su odgovori učenika općeobrazovnih i Waldorfskih škola jednako distribuirani). Zbog dovoljnog broja odgovora učenika unutar svake kategorije, odgovore na ovo pitanja možemo analizirati i hi-kvadrat testom (tablica 28).

Tablica 28. P - vrijednost Fisherovog testa i Hi-kvadrat testa te vrijednost hi-kvadrat statistike i broj stupnjeva slobode za pitanje na „Bi li volio/la naučiti neku pjesmu svirati u školi?“

Škola	Fisherov test	Hi-kvadrat test		
	p – vrijednost	χ^2	df	p – vrijednost
Općeobrazovna škola	1	$1.57 \cdot 10^{-30}$	1	1
Waldorfska škola				

Iz odgovora ispitanog uzorka, možemo zaključiti kako škola ne utječe na želju učenika da nauče svirati pjesmu po izboru u školi.

Velike razlike su se pokazale u odgovorima s obzirom na kategoriju glazbe. Proučavali su se odgovori učenika koji su na ovom pitanju označili odgovor „Da.“

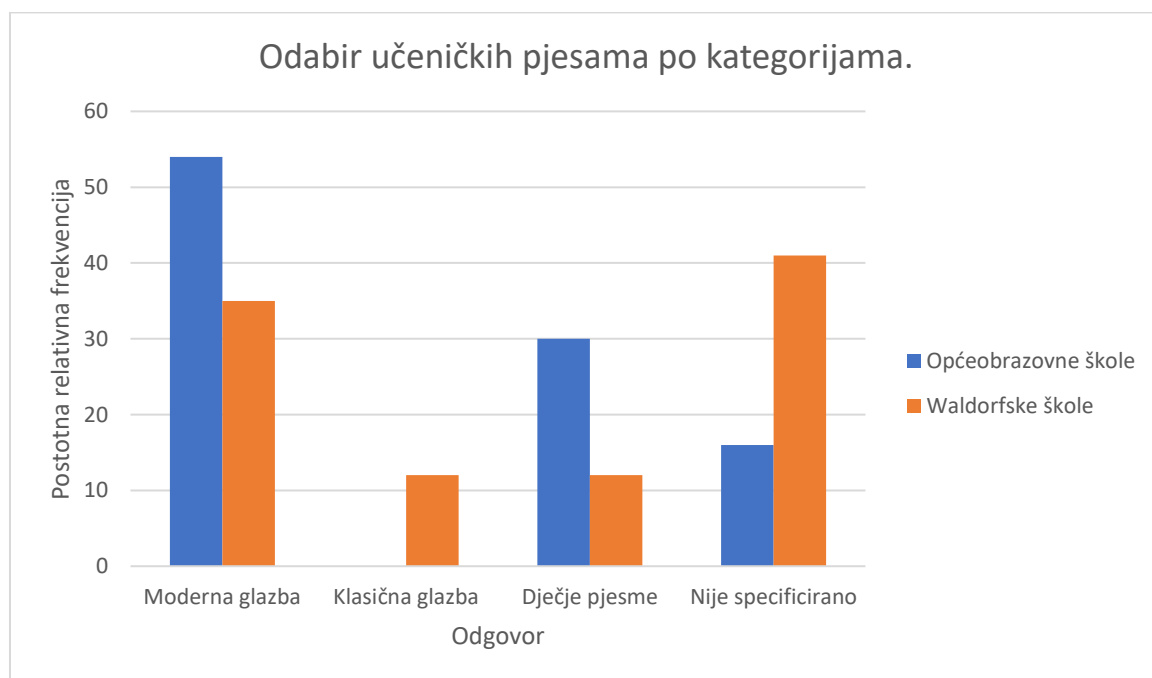
Tablica 29. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika koji su uspoređeni s obzirom na kategoriju glazbe.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Moderna glazba	20	54 %	6	35 %
Klasična glazba	0	0 %	2	12 %
Dječje pjesme	11	30 %	2	12 %
Nije specificirano	6	16 %	7	41 %
Ukupno:	37	100 %	17	100 %

U tablici 29. su prikazani rezultati iz kojih možemo vidjeti da 54 % učenika (20 učenika) općeobrazovnih škola želi naučiti svirati neku od pjesama moderne glazbe. Ako kod odgovora učenika Waldorfskih škola izuzmemo kategoriju „Nije specificirano“, „Moderna glazba“ i ovdje prednjači, ali s 35 % odgovora učenika (6 učenika). Nijedan učenik općeobrazovnih škola nije naveo neku klasičnu skladbu koju bi volio naučiti svirati dok su 2 učenika (12 % učenika) Waldorfskih škola navela određenu klasičnu skladbu koju bi voljeli naučiti svirati. „Dječje pjesme“ je navelo 30 % učenika (11 učenika) općeobrazovnih škola i 12 % učenika (2 učenika) Waldorfskih škola. Kategoriji „Nije specificirano“ su pripali različiti odgovori učenika poput „Svejedno“, „Sve pjesme bih volio/ljela naučiti“, „Ne znam“, itd. Toj kategoriji je pripalo 16 % odgovora učenika (6 učenika) općeobrazovnih škola te 41 % odgovora učenika Waldorfskih škola. Iz odgovora možemo zaključiti kako su učenici općenito u najvećoj mjeri okruženi modernom glazbom koju ne slušaju u školi. Iako je u općeobrazovnim školama naglasak na slušanju, ni jedan učenik nije naveo klasičnu skladbu koju bi volio

naučiti. Dva su učenika Waldorfskih škola navela kako bi voljela naučiti svirati istu skladbu (W. A. Mozart - Turski marš) pa to može biti posljedica toga da su skladbu svirali u školi, slušali od učiteljice, od roditelja ili iz glazbene škole no ne možemo zaključiti koji je točan utjecaj (grafikon 16). Također je veći broj učenika općeobrazovnih škola naveo određene dječje pjesme u odnosu na učenike Waldorfskih škola što može biti produkt škole s obzirom na to da oni uče pjevati veći broj dječjih pjesama tijekom nastavne godine.

Grafikon 16. Grafički prikaz kategorija razvrstanih pjesama.

Moderna glazba:

Pjesme učenika općeobrazovnih škola: „Thunder“; pjesme Queen-a; „Kiki do you love me“; „These Days“; „Bohemian Rhapsody“; „Forgive me friend“; „Build our machine“; „Happier“; „Hey DJ“; „Hollywood Hills“; „Shape of you“; „Taki Taki“; „Till I Collapse“; „365“; „Thank u, next“; „Friends“; „Fica i Fedja Diss Track“

Pjesme učenika Waldorfskih škola: „Take me home, Country Roads“; „7 Years“; „Način života“; pjesme M. Škore; pjesme Mejaša; „Believer“; „Roar“

Klasična glazba:

Pjesme učenika općeobrazovnih škola: /

Pjesme učenika Waldorfskih škola: „Turski marš“

Dječje pjesme:

Pjesme učenika općeobrazovnih škola: „Tri listića“; „Bratec Martin“; „Maestral“; „Proljeće u šumi“; „A ram sam sam“; „Šaputanje“; „Kad bi svi“; „Naranča“; „Moja majka“; „En ten tini“

Pjesme učenika Waldorfskih škola: „Rika i ja“; „Notni stan“.

8. pitanje: „Koji instrument bi volio/ljela naučiti svirati?“

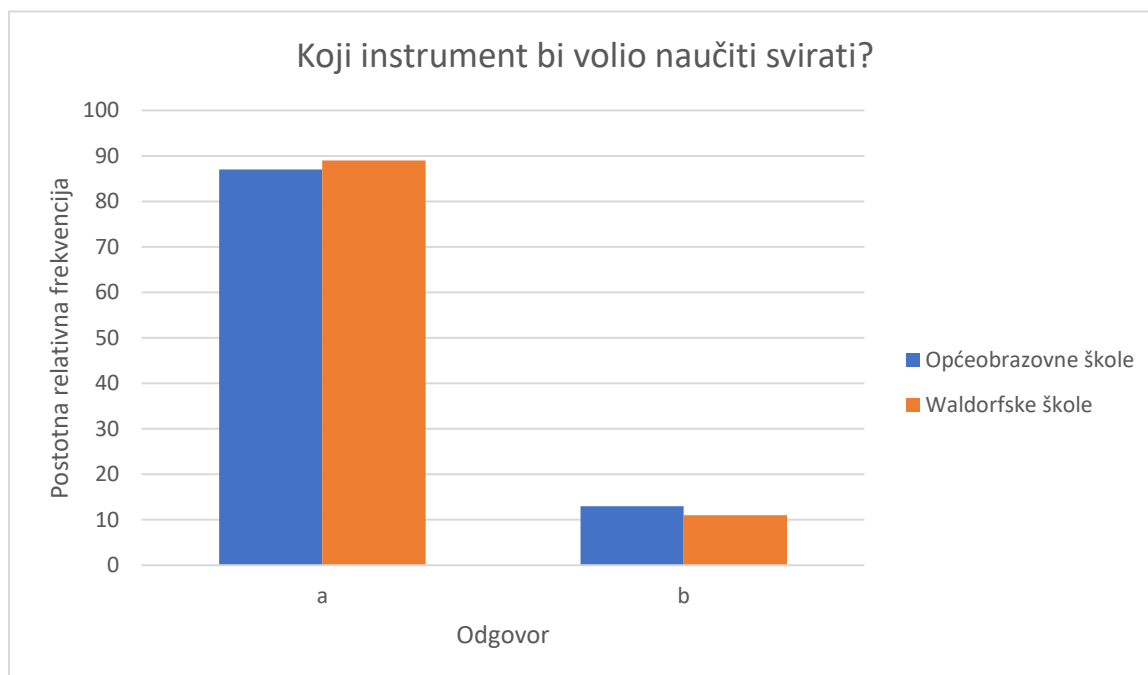
Ovim pitanjem se htjelo uvidjeti može li učenicima škola potaknuti želju za sviranjem instrumenta po vlastitom odabiru. Na ovo su pitanje ukupno odgovorila 63 učenika općeobrazovnih škola i 28 učenika Waldorfskih škola. Bile su ponuđene dvije mogućnosti za odgovor: a) _____ (na crtu napiši ime instrumenta) i b) Ne zanima me sviranje instrumenta. Iz navedenog grafikona 17. možemo uočiti kako bi približno podjednaki postotak učenika jedne i druge škole volio odnosno ne bi volio naučiti svirati.

Tablica 30. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Koji instrument bi volio naučiti svirati?“

Škola	Općeobrazovne	Općeobrazovne	Waldorfske	Waldorfske
Odgovor	škole (f)	škole (P_i)	škole (f)	škole (P_i)
a	55	87 %	25	89 %
b	8	13 %	3	11 %
Ukupno:	63	100 %	28	100 %

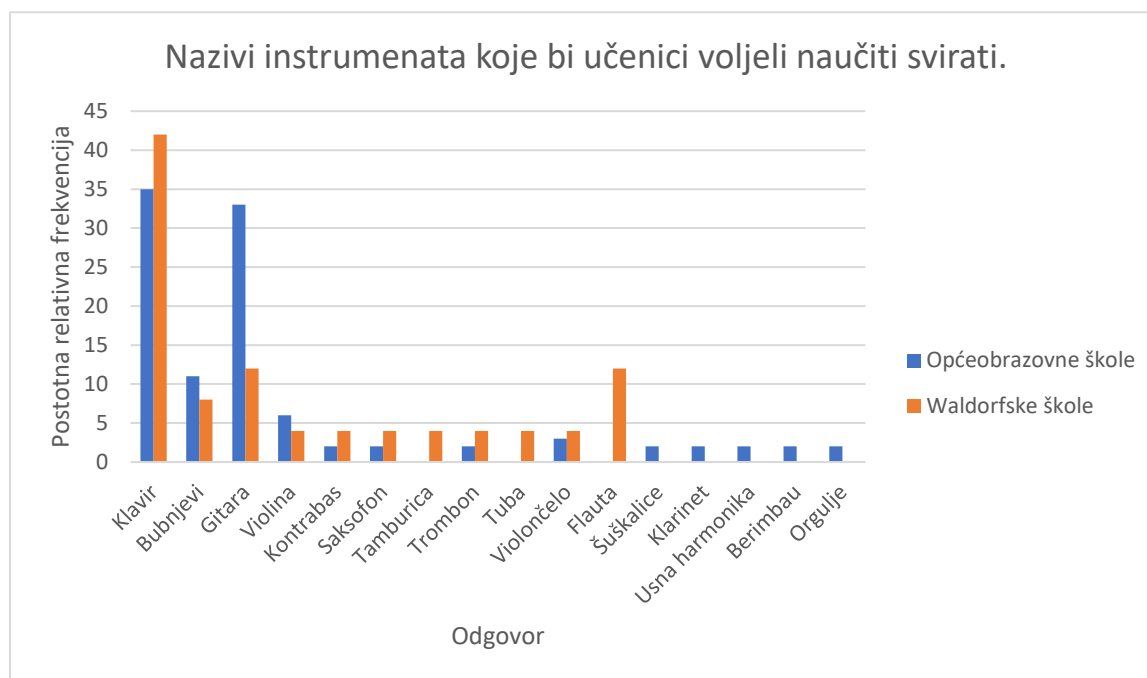
Iz tablice 30. možemo vidjeti kako je 87 % učenika (55 učenika) općeobrazovnih škola i 89 % učenika (25 učenika) Waldorfskih škola navelo kako bi voljelo svirati neki instrument. „Ne zanima me sviranje instrumenta“ je odgovorilo 13 % učenika (8 učenika) općeobrazovnih škola i 11 % učenika (3 učenika) Waldorfskih škola.

Grafikon 17. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Koji instrument bi volio naučiti svirati?“

Učenici koji su odabrali odgovor a) su nabrojali različite instrumente. Na grafičkom prikazu možemo uočiti koji postotak učenika pojedine škole je naveo određeni instrument (grafikon 18). Instrumenti koje su učenici obje škole navodili kako bi ih voljeli naučiti svirati su klavir, bubnjevi, gitara, violina, kontrabas, saksofon, trombon i violončelo. Proučavajući grafikon 18. možemo uočiti kako je najveći broj glazbala naveden upravo iz skupine puhačkih instrumenata (7 instrumenata), poslije toga slijede žičani instrumenti (6 instrumenata), onda udaraljke (2 instrumenta) i najmanje je instrumenata navedeno iz skupine s tipkama (1 instrument). No upravo klavir prevladava kao najpopularniji instrument između obje skupine učenika. Slijede ga gitara, bubnjevi i violina. Kod učenika Waldorfskih škola, jednako popularan instrument kao gitara je i flauta (12 % učenika). To je vjerojatno posljedica toga što učenici u toj školi kao obavezan instrument sviraju blok flautu. Kod učenika općeobrazovnih škola je u puno većoj mjeri popularna gitara nego kod učenika Waldorfskih škola. To je vjerojatno posljedica toga što veliki broj učenika općeobrazovnih škola svira upravo gitaru što možemo uočiti iz rezultata istraživanja 5. pitanja.

Grafikon 18. Grafički prikaz naziva instrumenata koje bi učenici voljeli naučiti svirati.

9. pitanje: „Volim kada na satu glazbene kulture?“

Navedenom tvrdnjom se željelo ispitati koje još aktivnosti učenici vole raditi na satu glazbene kulture s obzirom na drugačije programe škola. Kao odgovor na ovo pitanje učenici su mogli zaokruživati jednu ili više tvrdnji. Svi su učenici odgovorili na ovo pitanje te je ukupno skupljeno 155 odgovora učenika općeobrazovnih škola i 57 odgovora učenika Waldorfskih škola. Ponuđeni odgovori na tvrdnje su bili: a) gledamo filmove; b) igramo se uz glazbu; c) izmišljamo pjesme; d) izmišljamo skladbe; e) crtamo; f) plešemo; g) učimo o notama; h) oslušujemo glazbu koja nas okružuje. Kod odgovora i) ostalo, učenici su mogli na ponuđenu crtu napisati po želji još neku aktivnost koju vole raditi na satu glazbene kulture.

Tablica 31. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Volim kada na satu glazbene kulture?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
a	7	5 %	0	0 %
b	39	25 %	18	32 %
c	6	4 %	6	11 %
d	1	1 %	2	4 %
e	27	17 %	8	14 %
f	34	22 %	9	16 %
g	6	4 %	3	5 %
h	18	12 %	5	9 %
i	17	11 %	6	10 %
Ukupno:	155	100 %	57	100 %

U tablici 31. su prikazani rezultati iz kojih vidimo da je 5 % učenika općeobrazovnih škola (7 učenika) odgovorilo kako voli kada na satu gledaju filmove. Možemo pretpostaviti da učenici vole gledati isječke filmova iz npr. nekog mjuzikla te slušati glazbu kroz takvu aktivnost. Za razliku od njih, ni jedan učenik Waldorfskih škola ovaj odgovor nije označio što je očekivano zato što oni u školi nemaju medije poput televizora, računala, projektora, itd. preko kojih bi ih mogli gledati, a to nije predviđeno ni njihovom nastavnim programom.

Igrati se uz glazbu voli 25 % učenika (39 učenika) općeobrazovnih škola. Istu aktivnost najviše vole i učenici Waldorfskih škola gdje je taj odgovor odabralo 32 % učenika (18 učenika). To je ujedno aktivnost u kojoj učenici jedne i druge škole najviše uživaju. Iako se „glazbene igre“ kao područje pojavljuju tek u četvrtom razredu, većina učenika s njima susreće i ranije što se pokazalo i kroz odgovore učenika. Glazbene igre se mogu podijeliti na glazbene igre s pjevanjem, glazbene igre s ritmovima i melodijama te na glazbene igre uz slušanje glazbe. Glazbene igre pomažu učenicima da nesvjesno kroz igru usvajaju određena glazbena znanja, vještine te uočavaju glazbene sastavnice (Šulentić Begić, 2014). Ovim odgovorom vidimo da je to učenicima najdraža aktivnost bez obzira na programe škola.

Izmišljati pjesme voli 5 % učenika (6 učenika) općeobrazovnih škola te 11% učenika (6 učenika) Waldorfskih škola. Iz ovih rezultata možemo zaključiti kako učenicima ovo nije toliko draga aktivnost, ali se vjerojatno često i ne provodi s obzirom na malu satnicu glazbene kulture i nastavni program koji treba pratiti.

Izmišljati skladbe voli 1% učenika (1 učenik) općeobrazovnih škola i 4% učenika (2 učenika) Waldorfskih škola. Ova aktivnost je najmanje draga učenicima jedne i druge škole te se također vjerojatno i najrjeđe provodi.

Crtanje je kao aktivnost koju voli označilo 17 % učenika (25 učenika) općeobrazovnih škola te 14% učenika (8 učenika) Waldorfskih škola. Ova se aktivnost provodi i u jednoj i u drugoj školi te je potpuno ne glazbena. Mnogi glazbeni teoretičari poput Rojka (2012) se protive crtanju kao dodatnoj aktivnosti tokom nastave glazbe jer bi nastava trebala biti što više povezana s doživljavanjem glazbe putem glazbenih aktivnosti.

Plesanje su označila 22 % učenika (34 učenika) općeobrazovnih škola i 16 % (9 učenika) učenika Waldorfskih škola te se pokazalo kako im je to druga najdraža aktivnost. Učenici općeobrazovnih škola znaju na satovima glazbene kulture učiti različita kola, klasične plesove ili izmišljati plesove uz pjesme koje pjevaju. Učenici Waldorfskih škola ples više koriste na satovima euritmije nego na satovima glazbene kulture. Djeca imaju prirodnu potrebu za pokretom, a pogotovo kada se taj pokret izvodi uz neku glazbu pa je jasno da su učenici označili kako vole plesati. Plesanje je aktivnost koja se češće provodi u općeobrazovnim školama na satovima glazbene kulture (Đeldić i Rojko, 2012). Postoji mogućnost da je zbog toga veći postotak učenika općeobrazovnih škola zaokružio tu aktivnost.

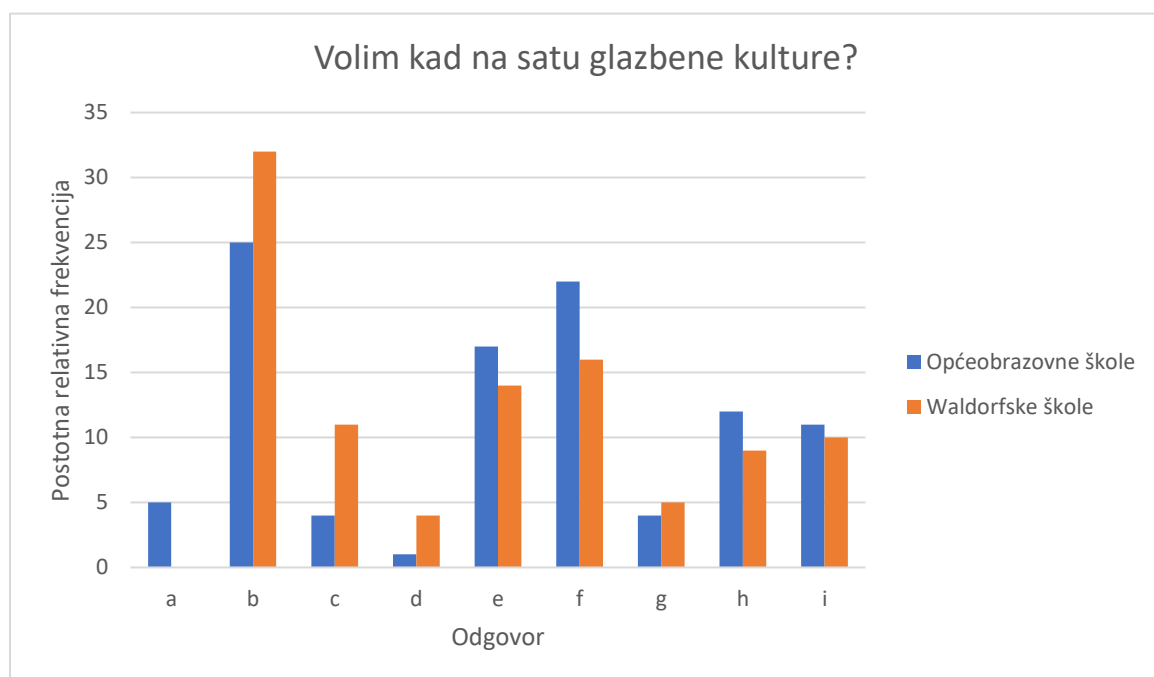
O notama voli učiti samo 4 % učenika (5 učenika) općeobrazovnih škola što je mali broj učenika, ali učenje nota nije ni predviđeno nastavnim programom za 3. razred. Kod waldorfskih učenika je tu aktivnost označilo samo 5 % uzorka (3 učenika). To također nije određeno njihovim nastavnim programom za 3. razred iako se neke osnove mogu početi usvajati krajem 3. razreda. Iz odgovora učenika ne možemo uočiti kako postoji razlika s obzirom na program škole.

Osluškiivati zvukove koji ih okružuju voli 12 % učenika (18 učenika) općeobrazovnih škola i 9 % waldorfskih učenika (5 učenika). Učenicima aktivnost može biti jednostavna, opuštajuća, a opet traži „izoštavanje“ osjetila sluha. Iako nema velike razlike u postotku između njihovih odgovora, učenici općeobrazovnih škola su ipak u

većoj mjeri odabrali ovu aktivnost. Ova aktivnost se ovisno o učitelju/ici može češće provoditi u općeobrazovnim školama jer je najvažnije glazbeno područje u općeobrazovnim školama upravo slušanje. S toga se osluškivanje zvukova često može provoditi kao uvod ili motivacija za daljnje slušanje umjetničke glazbe.

Odgovor „ostalo“ je označilo 11 % učenika (17 učenika) općeobrazovnih škola i 10 % učenika (6 učenika) Waldorfskih škola. Na grafičkom prikazu 19. su vizualno prikazane razlike u odgovorima.

Grafikon 19. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „Volim kad na satu glazbene kulture?“

U tablici 32. su navedeni odgovori koje su učenici dopisivali na predviđenu crtu. Navedeni su svi odgovori te broj odgovora učenika i postotak. Ukupan postotak ovih odgovora jednak je ukupnom postotku odgovora „i) ostalo“. Učenici općeobrazovnih škola su kao ostale aktivnosti koje vole raditi dopisivali „pjevamo“, „sviramo“, „slušamo“ i „zezamo se“, a učenici Waldorfskih škola su dopisivali „pjevamo“ i „sviramo“. Iz tablice možemo uočiti kako se aktivnost pjevanja spominjala najčešće kod učenika općeobrazovnih škola, dok učenici Waldorfskih škola vole u jednakoj mjeri pjevati i svirati.

Tablica 32. Frekvencija i postotna relativna frekvencija dopunjenih odgovora učenika na pitanje „Volim kad na satu glazbene kulture?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Odgovor				
Sviramo	3	2 %	3	5 %
Slušamo	2	1 %	0	0 %
Pjevamo	11	7 %	3	5 %
Zezamo	1	1 %	0	0 %
Ukupno:	17	11 %	6	10 %

10. pitanje: „O čemu voliš razmišljati dok slušaš glazbu?“

Slušanje glazbe je jedino obavezno glazbeno područje u općeobrazovnim školama. Iako u Waldorfskim školama nemaju zasebno glazbeno područje slušanje, ono se provodi kroz slušanje instrumenata koje učiteljica ili učenici samostalno sviraju (sviranje po sluhu). Ovim pitanjem se htjelo provjeriti je li slušanje efikasno te uspijevaju li se učenici fokusirati na skladbe koje slušaju⁷. Veliki je naglasak na slušanju u općeobrazovnim školama pa je važno uvidjeti ispunjava li se njegov cilj kroz takav način provođenja. Kao odgovor na ovo pitanje učenici su mogli zaokruživati jednu ili više tvrdnji. Svi su učenici odgovorili na ovo pitanje te je ukupno skupljeno 98 odgovora učenika općeobrazovnih škola i 43 odgovora učenika Waldorfskih škola. Ponuđeni odgovori na tvrdnje su bili: a) o melodiji glazbe; b) o riječima; c) o dinamici, tempu, instrumentima; d) maštam dok slušam glazbu. Kod odgovora e) ostalo učenici su mogli na postavljenu crtu napisati i neki svoj odgovor.

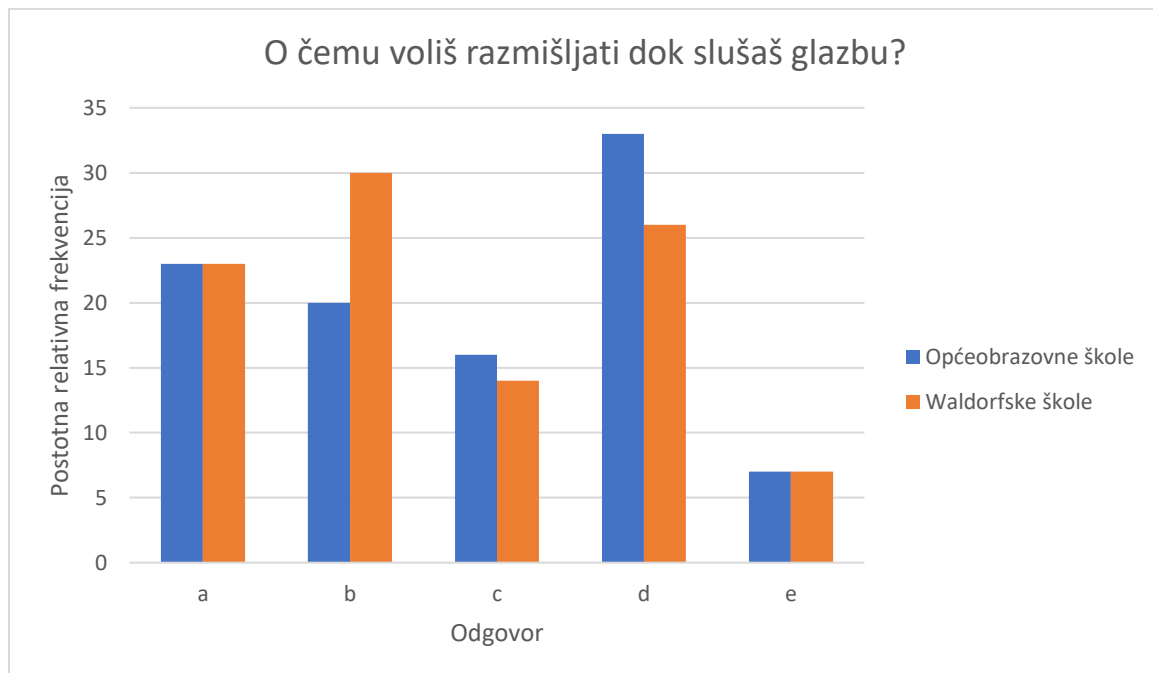
⁷ Obje skupine učenika se moraju usredotočiti na skladbe koje slušaju jer se učenici općeobrazovnih škola moraju usredotočiti na skladbe koje slušaju putem hi-fi uređaja, CD-player- a, računala, itd., a učenici waldorfskih škola se moraju usredotočiti na one koje slušaju dok ih međusobno sviraju ili im ih učiteljica svira.

Tablica 33. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „O čemu voliš razmišljati dok slušaš glazbu?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
a	23	23 %	10	23 %
b	20	20 %	13	30 %
c	16	16 %	6	14 %
d	32	33 %	11	26 %
e	7	7 %	3	7 %
Ukupno:	98	100 %	43	100 %

Iz tablice 33. možemo iščitati kako 23 % učenika (23 učenika) općeobrazovnih škola i 23 % učenika (10 učenika) Waldorfskih škola voli razmišljati o melodiji glazbe dok ju sluša. O riječima određene pjesme/ skladbe razmišlja 20 % učenika (20 učenika) općeobrazovnih škola te 30 % učenika (13 učenika) Waldorfskih škola. O dinamici, tempu i instrumentima razmišlja 16 % učenika općeobrazovnih škola (16 učenika) te 14 % učenika Waldorfskih škola (6 učenika). Za vrijeme slušanja pjesme, mašta 33 % učenika (32 učenika) općeobrazovnih škola i 26 % waldorfskih učenika (11 učenika). Odgovor e) je označilo 7 % učenika (7 učenika) općeobrazovnih škola i 7 % učenika (3 učenika) Waldorfskih škola (grafikon 20).

Grafikon 20. Grafički prikaz odgovora učenika na pitanje „O čemu voliš razmišljati dok slušaš glazbu?“

Učenici općeobrazovnih škola koji su zaokružili odgovor e) su na crtu dopisivali:

„Događajima o kojima pjesma govori.“

„O mojoj simpatiji.“

„O glupostima.“

„Razmišljam kako da nacrtam.“

„Stvarati sliku pjesme.“

„Kako ja to želim naučiti.“

„O pjevanju.“

Učenici Waldorfskih škola koji su zaokružili slovo e) ostalo su na crtu dopisali:

„Koliko je glazba komplicirana.“

„Sviđa li mi se.“

„Izmišljati stvarnost (pokrete).“

11. pitanje: „Što bi volio/ljela promijeniti u nastavi glazbe?“

Kako bi učenicima približili glazbu važno je da im nastava bude zabavna i zanimljiva. Upravo iz tog razloga učenici kroz ovo pitanje mogu izreći svoje stavove kako bi saslušali njihova razmišljanja te im nastavu što više prilagodili. Na ovo pitanje su odgovorili svi učenici Waldorfskih škola (28 učenika) te 62 učenika općeobrazovnih škola (samo jedan učenik nije ništa napisao na ovo pitanje). Kako bi se naveli razlozi učenika koji bi nešto promijenili, njihovi odgovori su razvrstani u dvije kategorije. Prvu kategoriju čine učenici koji ne bi ništa promijenili, a drugu kategoriju čine učenici koji bi ipak nešto promijenili.

Tablica 34. Frekvencija i postotna relativna frekvencija broja učenika koji bi nešto promijenili i koji ne bi ništa mijenjali u nastavi glazbe.

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P_i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P_i)
Ništa promijenilo	32	52 %	16	57 %
Nešto promijenilo	30	48 %	12	43 %
Ukupno:	62	100 %	28	100 %

Kao što se vidi iz tablice 34., u nastavi glazbe ništa ne bi promijenilo 52 % učenika općeobrazovnih škola (32 učenika) i 57 % učenika Waldorfskih škola (16 učenika). S druge strane, 48 % učenika općeobrazovnih škola je navelo odgovore iz kojih možemo zaključiti kako bi nešto promijenili, a istu stvar je navelo i 43 % učenika Waldorfskih škola (12 učenika). U daljnjem istraživanju sam navela objašnjenja učenika koji bi voljeli nešto promijeniti. Neki učenici nisu opisali svoje stajalište pa sam napisala samo odgovore učenika koji su obrazložili odgovore, a odgovore koji se ponavljaju nisam zapisivala dva puta.

Odgovori učenika općeobrazovnih škola koji bi nešto promijenili:

„Voljela bih da na satu glazbe više sviramo.“

„Da promijenila bih da više plešemo, gledamo crtiće o tome i da crtamo o tome.“

„Da dobijemo zvučnik i više pjevamo.“

„Da više pjevamo i crtamo i pišemo.“

„Da neki put gledamo film o pjesmama.“

„Da nekad učimo pjesme s interneta.“

„Željela bih da počnemo pjevati engleske pop pjesme.“

„Da nije teška, da duže traje i da više pjevamo.“

„Da stalno crtamo.“

„Ja bih promijenila pjesme i učiteljicu.“

„Voljela bih da više pjevamo i sviramo.“

„Voljela bih da više slušamo vanjsku glazbu.“

„U nastavi bi promijenila to da više pjevamo, a manje učimo.“

„Promijenio bih to da deset posto više slušamo glazbu.“

„Voljela bih da održimo mini koncert.“

Odgovori učenika Waldorfskih škola koji bi nešto promijenili:

„Htjela bih da manje čitamo knjige.“

„Da ne čitamo toliko knjige o glazbi.“

„Da nemamo zadaće.“

„Da sviramo bubnjeve jer bih htjela naučiti kako se to radi.“

„Htjela bih svaki tjedan svirati novu pjesmu.“

„Da plešemo, da se jako zabavljamo, da smišljamo pjesme.“

„Da nemamo zadaće na zadanu pjesmu.“

„Da više sviramo.“

„Da malo više slušamo pjesme.“

„Da ne sviramo neke pjesme svaki sat.“

12. pitanje: „Smatraš li da je glazba važna?“

Ovim pitanjem se htjelo dobiti uvid u razmišljanja učenika o glazbi te provjeriti shvaćaju li koliko je glazba važna te zbog čega ju uče. Svi učenici su odgovorili na ovo pitanje. Njihove odgovore sam podijelila u tri kategorije kako bih preglednije mogla navesti odgovore učenika: 1.) učenici koji smatraju da je glazba važna, 2.) učenici koji ne znaju te 3.) učenici koji smatraju da glazba nije važna.

Tablica 35. Frekvencija i postotna relativna frekvencija odgovora učenika na pitanje „Smatraš li da je glazba važna?“

Škola	Općeobrazovne škole (f)	Općeobrazovne škole (P _i)	Waldorfske škole (f)	Waldorfske škole (P _i)
Važna	55	87 %	21	75 %
Ne znam	3	5 %	4	14 %
Nevažna	5	8 %	3	11 %
Ukupno:	63	100 %	28	100 %

Iz tablice 35. možemo vidjeti da je 87 % učenika (55 učenika) općeobrazovnih škola odgovorilo kako smatra da je glazba važna, 5 % učenika (3 učenika) kako ne zna i 8 % učenika (5 učenika) kako smatraju da nije važna. S druge strane, 75 % učenika (21 odgovor) Waldorfskih škola je odgovorilo kako smatraju da je glazba važna, 14 % učenika (4 učenika) je navelo kako ne zna, a 11 % učenika (3 učenika) kako misli da glazba nije važna. Iako je veći postotak učenika općeobrazovnih škola koji smatra da je glazba važna, generalno možemo uočiti kako učenici općenito imaju pozitivno mišljenje o glazbi te razumiju njenu važnost.

Odgovori učenika općeobrazovnih škola koji misle da je glazba važna:

„Mislim da je glazba važna zato jer većina ljudi uživa dok sluša glazbu.“

„Da smatram da je glazba važna za našu maštu i inspiraciju za crtanje.“

„Mislim da je glazba važna zato što se treba slušati svaki ton glazbe.“

„Da glazba je važna jer da nema glazbe sve bi bilo dosadno.“

„Da ako bi od negdje trebao nastaviti da znam što bih pjevao.“

„Da jer je važna za filmove i djecu.“

„Smatram da je glazba važan dio života.“

„Mislim da je glazba na 3. mjestu zato što su važniji predmeti matematika i hrvatski.“

„Da. U napetim trenucima da bi se bolje doživjela.“

„Ja mislim da je važna zbog koncentracije.“

„Da zato što je zanimljiva i govori o nečemu.“

„Da zato što možeš dobiti neki talent.“

„Da smatram jer da je fešta i da nemamo pjesme ne bi nitko pjevao.“

„Da smatram da je važna jer uz nju razvijamo sluh.“

„Mislim da je glazba važna jer više stvari naučiš.“

„Za mene je glazba važna jer je najbolja stvar na svijetu.“

„Smatram da je glazba važna za ples.“

„Da zato što je lijepa i umirujuća.“

„Ja smatram da je glazba važna zato što tko god pjeva zlo ne misli.“

„Smatram da je glazba važna jer te smiri i opušten si uz glazbu.“

„Glazba je važna jer naučiš pjevati i dobra je za koncentraciju.“

„Smatram da je važna jer je potrebna na raznim mjestima.“

„Smatram da je glazba važna jer upotpunjava dušu.“

„Smatram da je glazba važna jer bez nje ne bi mogli ništa slušati.“

„Da jer kada smo tužni da nas razveseli.“

„Smatram da je glazba važna jer ćemo se u životu još susresti s njom.“

„Ja smatram da je bitna kako bi se čovjek osjećao dobro i sretno.“

„Smatram da je glazba važna jer inače ne bi postojalo sviranje, pjevanje, plesanje, ...“

„Smatram da je glazba važna jer pomaže svijetu na više načina.“

„Smatram da bi bez glazbe sve bilo tiho i mirno.“

Odgovori učenika Waldorfskih škola koji misle da je glazba važna:

„Mislim da je glazba važna jer je dobra za zdravlje.“

„Mislim da je dobra za maštu. Sviranje i pjevanje me smiruje.“

„Da zato jer ju volim.“

„Zato jer učiš nove stvari.“

„Da jer volim svirati, a u glazbi uživam.“

„Smatram da je glazba važna zbog zabave.“

„Da jer se zbog nje osjećam dobro.“

„Da zato što bi bez glazbe sve bilo tiho i možda jako dosadno.“

„Da jer je glazba jako lijepa i može biti mirna.“

„Da. Glazba je važna za maštu i da se zabavljamo i plešemo.“

„Da jer me smiruje i veseli.“

„Da mislim da je glazba važna da nam se uši razvijaju.“

„Kad slušam glazbu sjećam se lijepih trenutaka iz života.“

„Da zato što lijepo zvuči.“

„Da zato što onda više znaš o glazbi.“

Odgovori učenika općeobrazovnih škola koji misle da glazba nije važna:

„Ne baš ako niste pjevač.“

„Mislim da glazba nije baš tako važna jer to nije nešto što ti treba za život.“

Odgovori učenika Waldorfskih škola koji misle da glazba nije važna:

„Ne baš. Glazba je više vrsta zabave ili način da se nešto određeno izrazi.“

„Zabavno je svirati i pjevati, ali ne mislim da je jako važna.“

5. ZAKLJUČAK

Uloga škole je pripremiti dijete za život, a glazba je sastavni dio tog života. U Republici Hrvatskoj svakoj je osobi dostupno glazbeno obrazovanje koje omogućava da ga se uvede u glazbenu kulturu, da mu se razvija glazbeni ukus, da kritički vrednuje glazbu, razumije glazbenu umjetnost, razvija kreativnost i izražava svoje mišljenje. Već od najranije dobi je omogućeno učeniku da se kontinuirano glazbeno obrazuje. Važnost glazbe nije u razvijanju komponenti koje će pridonijeti lakšem usvajanju drugih predmeta, već u glazbi samoj. Važno je učiti glazbu kako bi se naučilo aktivno slušati, izvoditi, stvarati, sudjelovati i shvaćati glazbu.

Hrvatska je zemlja u kojoj osim općeobrazovnih škola postoje i alternativne škole. Jedna od alternativnih škola je i waldorfska škola koja postoji u Rijeci i Zagrebu. Poput općeobrazovnih škola, waldorfska škola već od prvog razreda učenicima nudi glazbeno obrazovanje, ali ono se uvelike razlikuje. Općeobrazovne škole i waldorfske škole imaju drugačiji program, satnicu, načine provođenja te različiti cilj iako im je u konačnici najvažnije glazbeno obrazovati dijete.

Istraživanjem koje se provelo među učenicima općeobrazovnih škola i učenicima Waldorfskih škola dobiveni su rezultati koji su pokazali i potvrdili razlike između ova dva programa škole.

Prva postavljena hipoteza se djelomično potvrđuje jer su waldorfski učenici pokazali veću zainteresiranost i veću angažiranost u području sviranja te zainteresiranost prema klasičnoj glazbi iako su se niže vrijednosti dobile kod tvrdnji da učenici vole nastavu glazbe u školi i da bi voljeli imati više sati glazbe u školi. Kroz anketu se nije uspjelo provjeriti koji je razlog tome pa to daje prostora za daljnje istraživanje.

Sviranje je područje i sastavni dio nastave glazbene kulture prema kojemu učenici imaju velike sklonosti (Rojko, 2012). Odgovori su pokazali da je sviranje glazbeno područje koje je Waldorfskim učenicima bliže te je to aktivnost koju učenici vole. Time se potvrđuje druga postavljena hipoteza. Dobiveni su rezultati koji su pokazali da waldorfski učenici bolje mogu doživjeti glazbu kada im se svira te da učenici vole svirati. Iako Reich (1957, prema Rojko, 2012: 68) ne podržava sviranje blok flaute ona je u waldorfskim školama u upotrebi od najranije djetetove dobi te je učenicima njihov prvi instrument. Unatoč tome što Reich smatra da blok flauta nema nikakve koristi ni za glazbu ni za dijete, u istraživanju se pokazala kao instrument koji je potaknuo

učenike na sviranje još jednog instrumenta s obzirom na to da su svi učenici 3. razreda Waldorfske škole u Rijeci i Zagrebu u anketi naveli kako sviraju još jedan instrument. Posljedica pozitivnih rezultata može biti dobro pripremljen program nastave glazbe te učitelji koji im kroz više nastavnih sati mogu približiti sviranje.

Treća postavljena hipoteza se djelomično potvrđuje. Iako se kroz anketu pokazalo da učenici općeobrazovnih škola češće slušaju glazbu (16 %) od učenika Waldorfskih škola (4 %), učenici općeobrazovnih škola i dalje u najvećoj mjeri pjevaju na satu glazbene kulture (77 %). Jasna Šulentić Begić je također 2011. provela istraživanje u kojemu se htjelo provjeriti uspijeva li se otvoreni model provoditi u školama, no i tada se pokazalo da slušanje nije središnja aktivnost u nastavi. S obzirom na to da se otvoreni model u školama odobrio školske godine 2006./ 2007. iz rezultata možemo uočiti kako se on i dalje primjenjuje u korist obrade pjevanja pjesama. Prema istraživanju Jasne Šulentić Begić i Amira Begića iz 2015. godine, možemo uočiti kako učitelji/ce preferiraju pjevanje te se osjećaju najkompetentnije za provođenje istoga pa s toga i ne čudi da učenici u najvećoj mjeri na satu glazbene kulture i dalje pjevaju. Iako većina učenika općeobrazovnih škola mašta dok sluša glazbu, neki učenici ipak za vrijeme slušanja razmišljaju o glazbenim sastavnicama. Veća fokusiranost na glazbene sastavnice bi trebala biti posljedica većeg broja sati slušanja glazbe u školi, no rezultati su pokazali da o glazbenim sastavnicama razmišlja gotovo podjednaki postotak učenika općeobrazovnih (16 %) i Waldorfskih škola (14 %). S obzirom na to da učenici općeobrazovnih škola više vole slušati glazbu izvan škole od one koja im je ponuđena u školi, učitelji bi trebali iskoristiti mogućnost otvorenoga modela te im ponuditi glazbu koja im je bliža na temelju koje bi učenike bolje upoznali glazbene sastavnice. Učenici su se izjasnili kako iznimno vole nastavu glazbe i žele više sati glazbene kulture u školi pa se postavlja izazov kako učenicima povećati obujam glazbenog područja slušanja, a da njihov interes za glazbu i dalje ostane na tako visokom nivou. Učenici su u najvećoj mjeri označavali kako se vole igrati uz glazbu pa bi bilo korisno iskoristiti glazbene igre uz slušanje kako bi se slušanje približilo učenicima. Većina ispitanih učenika općeobrazovnih škola je označila kako voli klasičnu (umjetničku) glazbu (37 % učenika je označilo kako se u potpunosti slaže s tom tvrdnjom, a 24 % kako se djelomično slaže s tom tvrdnjom) na što je sigurno i škola imala utjecaj jer učenicima kroz glazbenu kulturu nudi mogućnost slušanja i analiziranja različitih glazbenih dijela. Ipak, većina učenika Waldorfskih škola je

također označila kako voli klasičnu glazbu što pokazuje kako to nije do programa nastave glazbene kulture tj. nije posljedica otvorenog modela.

U anketi su učenici dobili i mogućnost dati svoje prijedloge kako bi im nastava glazbene kulture bila interesantnija. Ono što se istaknulo kod odgovora učenika općeobrazovnih škola je da oni žele više sati glazbene kulture, žele više pjevati, svirati, slušati glazbu, plesati i crtati. Možemo zaključiti da učenici žele napredovati na različitim područjima te imaju velik interes za nastavu glazbene kulture no usprkos tome slušanje bi trebala biti središnja aktivnost u njihovoj nastavi. Crtanje je aktivnost koja se često spominjala u njihovim odgovorima, a učitelji ju ne bi trebali koristiti na satovima glazbene kulture. Iako je oblik kreativnosti to nije glazbena kreativnost i zbog toga ne doprinosi glazbenom razvoju učenika. Ovdje se otvara i novo pitanje broja sati glazbene i likovne kulture te bi li trebalo ovim predmetima vratiti i drugi sat tjedno. Učenici Waldorfskih škola su se izjasnili kako bi voljeli manje čitati glazbene knjige, a više svirati nove pjesme, da se smanje zadaće na zadane pjesme te da više slušaju glazbu. Njihovi odgovori se potpuno razlikuju od odgovora učenika općeobrazovnih škola te ukazuju na druge probleme u provođenju nastave glazbene kulture.

Iako se načela Rudolfa Steinera uvelike razlikuju od razmišljanja današnjih hrvatskih metodičara glazbene kulture teško se može provjeriti koji program i pristup glazbenoj kulturi je bolji za učenike. Obje skupine učenika shvaćaju važnost glazbe iako imaju drugačiji plan i program. To je iznimno važno jer njihovo glazbeno obrazovanje počinje ulaskom u predškolske ustanove i škole. Iako ovo istraživanje obuhvaća uzorak učenika jedne školske godine u Republici Hrvatskoj, odgovori učenika jedne i druge skupine ukazuju na prednosti i nedostatke oba programa te učiteljima daju smjernice za unaprjeđenje njegovog provođenja.

6. LITERATURA

- CARLGREN, F. (1991). *Odgoj ka slobodi*. Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju
- CHILD, J. (2007). *Waldorf Music Education: Education for Life*. United States: Association for Waldorf Music Education. Dostupno na: <https://waldorfmusic.org/waldorf-music-education-education-for-life/> [Pristup: 20. travnja 2019.]
- DOBROTA, S. (2001). Glazbena umjetnost u Waldorfskoj, Montessori i Reggio Emilia Romana. *Školski vjesnik: Časopis za pedagoška i školska pitanja*, 50 (1), str. 66-67.
- DOBROTA, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- ĐELDIĆ, A., ROJKO, P. (2012). O nekim elementima glazbene nastave u primarnom obrazovanju. *Tonovi* 59 (1), str. 83-104. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/791922> [Pristup: 25. kolovoza 2019.]
- GLOCKER, M., et al. (1990). *Što je waldorfska pedagogija?: o dojenju, prehrana dojenčadi i male djece, moje dijete ima vrućicu, o cijepljenju*. Zagreb: Biblioteka Waldorfska pedagogija.
- GORTAN-CARLIN, I., CESAR, M. (2014). Značaj istraživanja glazbenih sposobnosti djece u nižim razredima. U: Prskalo, I. ; Jurčević Lozančić, A. ; Braičić, Z. (ur.), *14th Days of Mate Demarin: Contemporary Challenges to educational theory and practice / 14. Dani Mate Demarina: Suvremeni izazovi i teorije i prakse odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilište u Zagrebu, str. 85-94.
- HUMES, J. (2015). *The Ear as Receptacle; The Child as Musical Instrument: Music and Sound in the Waldorf Early Childhood Classroom*. San Francisco: Academia.edu. Dostupno na: https://www.academia.edu/15281875/The_Ear_as_Receptacle_The_Child_as_Musical_Instrument_Music_and_Sound_in_the_Waldorf_Early_Childhood_Classroom [Pristup: 24. travnja 2019.]
- INTVEEN, A. (2007). Musical Instruments in Anthroposophical Music Therapy with Reference to Rudolf Steiner's Model of the Threefold Human Being. *Voices: A world forum for music therapy*, 7 (3). Dostupno na: <https://voices.no/index.php/voices/article/view/1736/1496> [Pristup: 15. travnja 2019.]

KIR, I. (2017). *Temeljna načela glazbeno-pedagoških pravaca Carla Orffa, Zoltána Kodályja i Emilea Jaques-Dalcrozea*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

KNEŽEVIĆ, M. (2017). *Razvoj glazbenih sposobnosti u kontekstu temeljnih glazbeno-pedagoških koncepata s početka 20. stoljeća*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

KOŠTA, T., DESNICA, R. (2013). Utjecaj važnijih europskih glazbenih pedagoga na razvoj nastave glazbe u Hrvatskoj i Sloveniji u drugoj polovici 20. stoljeća. *Magistra ladertina*, 8 (1), str. 27-37. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=181267 [Pristup: 7. travnja 2019.]

LEDBETTER ETERMAN. L. A. (1990). *An approach to music education based on the indications of Rudolf Steiner : implications for grades 1-3*. Disertacija. Vancouver: University of British Columbia Library. Dostupno na: <https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/831/items/1.0055108> [Pristup: 21. lipnja 2019.]

Leksikografski zavod Miroslava Krležje (2013). Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47288> [Pristup: 12. lipnja 2019.]

LYMAN, A. (2009). Let There Be Music: The Music Curriculum in the Waldorf School, Grades 1-8 *Renewal: A jurnal for Waldorf education*, 18 (1) Dostupno na: <http://waldorfmusic.org/let-there-be-music-the-music-curriculum-in-the-waldorf-school-grades-1-8/> [Pristup: 19. svibnja 2019.]

MATIJEVIĆ, M. (2001). *Alternativne škole: Didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Nastavni plan i program za osnovnu waldorfsku školu (1999). Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.

PASARIĆ, T. (2016). *Aktivno slušanje glazbe i estetski odgoj učenika mlađe školske dobi*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

PAVIĆ OREŠKOVIĆ, L., TOMIĆ D. (2018). Filozofija i pedagogija Martina Bubera s poveznicom prema waldorfskoj pedagogiji. *Napredak*, 159 (3), str. 247-267

ROJKO, P. (2012). *Metodika nastave glazbe: Teorijsko-tematski aspekti (Glazbena nastava u općeobrazovnim školama)*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera

Rudolf Steiner Bookstore (2018). Dostupno na: <https://rudolfsteinerbookstore.com/product/quinta-pentatonic-flute-2/> [Pristup: 26. lipnja 2019.]

SEITZ, M., HALLWACHS, U. (1996). *Montessori ili Waldorf?: Knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*. Zagreb: Educa

SORIĆ-ĆUSTIĆ, A. (2011). Učenje glavom, srcem i rukama - Waldorfska pedagogija Zagreb: Drumtidam. Dostupno na: <http://drumtidam.info/vijesti/zanimljivosti/4615-uenje-glavom-srcem-i-rukama-waldorfska-pedagogija> [Pristup: 18. svibnja 2019.]

STEINER, R. (1983.) *The Inner Nature of Music and the Experience of Tone* [online]. New York: Rudolf Steiner Archive & e.Lib. Dostupno na: https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA283/English/AP1983/InNaMu_index.html [Pristup: 12. travnja 2019.]

STEINER, R. (1992). *The Spiritual Ground of Education*. London: Anthroposophical Publishing Company.

SUTHERLAND, M. (2016). Stringed Instrument Instruction in the Waldorf School. *Renewal: A jurnal for Waldorf education*. 23 (2). Dostupno na: <https://pleasantrydorgewaldorf.org/wp-content/uploads/2013/12/Renewal-Article.pdf> [Pristup: 15. travnja 2019.]

SVALINA, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

SVALINA, V. (2010). Dječje stvaralaštvo u nastavi glazbe. U: Káich, K (ur.), *Korszerű módszertani kihívások*, zbornik radova. Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző, str. 378-393.

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J. (2010). Glazbeni ukus učenika osnovnoškolske dobi. U: Martinčić, J., Hackenberger, D. (ur.), *Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo: 2003.-2008.: zbornik radova znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, str. 101-110.

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J. (2010). Slušanje glazbe u osnovnoškolskoj nastavi. U: Bene, A. (ur.), *Zbornik radova s IV. International Scientific Conference- Modern Methodological Aspects / Korszerű módszertani kihívások / Suvremeni metodički izazovi*. Subotica: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, str. 429-441.

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J. (2014). Glazbene igre u primarnom obrazovanju. U: Škojo, T. (ur.), *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ; Umjetnička akademija u Osijeku, str. 157-157.

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J., BEGIĆ, A. (2015). Otvoreni model nastave glazbe u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 64 (1); 112-130. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/143870> [Pristup: 26. kolovoza 2019.]

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J., BIRTIĆ, V. (2012). Otvoreni model nastave glazbene kulture u primarnom obrazovanju u nekim osječkim školama. *Tonovi* 60 (2012); str. 72-84. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/607445> [Pristup: 26. lipnja 2019.]

ŠULENTIĆ BEGIĆ, J., TOMLJANOVIĆ, K. (2014). Slušanje glazbe u prva tri razreda osnovne škole. *Metodički obzori*, 9 (1); str. 66-76. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/125105> [Pristup: 20. svibnja 2019.]

THATCHER, M. (2010). Festivals for Young Children and the Cycle of the Year, U: Foster, N. (ur.), *The Seasonal Festivals in Early Childhood: Seeking the Universally Human*. United States: Waldorf Early Childhood Association of North America, str. 3-5

VALJAN VUKIĆ, V., MIOČIĆ, M. (2014). Estetski odgoj u waldorfskoj pedagogiji. U: Bacalja, R., Ivon, K., *Dijete i estetski izričaji: Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Dijete i estetski izričaji održanoga u Zadru 13. i 14. svibnja 2011.* Zadar: Sveučilište u Zadru, str. 37-48. Dostupno na: http://www.unizd.hr/Portals/50/zbornici/Zbornik%20dijete_%20compressed.pdf

[Pristup: 22. travnja 2019.]

VIDULIĆ-VULELIJA, S. (2001). Glazba u waldorfskoj školi: sviranjem do temperamenta. *Dijete – škola – obitelj* 2001. (6). Dostupno na: [http://library.foi.hr/m3/pregled.aspx?B=1&C=S02113&X=S02113&vrsta=kat&grupa=%8AKOLSTVO&H=&R=&css=&dlib=&sql=SD2CC3\(2DDC\(DDDD6-DDD-SSDDD3&U=waldorf%27\)](http://library.foi.hr/m3/pregled.aspx?B=1&C=S02113&X=S02113&vrsta=kat&grupa=%8AKOLSTVO&H=&R=&css=&dlib=&sql=SD2CC3(2DDC(DDDD6-DDD-SSDDD3&U=waldorf%27)) [Pristup: 25. kolovoza 2019.]

VIDULIN-ORBANIĆ, S., TERZIĆ, V. (2011). Polazište i pristup pjevanju u općeobrazovnoj školi. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju ogleda*, 18 (2), str. 137-156.

ZOKOVITCH, L. (2018). *Interes za glazbu kod učenika razredne nastave*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

Popis slika:

(1) Slika 1. Nastavna područja u nastavi glazbene kulture podijeljena po razredima <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foozos%3A532> [Pristup: 19. kolovoza 2019.]

(2) Slika 2. Skica središta oko tona a¹ autora Lindenerga (1989) <https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/831/items/1.0055108> [Pristup: 21. lipnja 2019.]

7. SAŽETAK

Glazba ima veliki utjecaj na djecu pa je zato glazbeno obrazovanje važno pravilno provodi od djetetove najranije dobi. Program Glazbene kulture se može razlikovati. U općeobrazovnim školama je naglasak na slušanju dok je u waldorfskim školama naglasak na pjevanju i sviranju. S obzirom na velike razlike u programu, kroz ovaj rad se htjelo saznati koji nastavni program u većoj mjeri učenicima približava glazbu. Kako bi se dobio uvid u rezultate, anketirani su učenici trećih razreda tri osnovne općeobrazovne škole (Osnovna škola – Scuola elementare Belvedere u Rijeci, Osnovna škola – Scuola elementare Gelsi u Rijeci i Osnovna škola Stoja u Puli) i dvije osnovne waldorfske škole (Osnovna Waldorfska škola u Zagrebu i Osnovna Waldorfska škola u Rijeci). Anketa se sastojala od 19 pitanja, a rezultati u radu su opisani i grafički prikazani. Kod statističke analize su korišteni: Mann-Whitney U-test, Fisherov test te hi-kvadrat test. Putem rezultata subjektivnih doživljaja učenika, dobio se uvid u prednosti i nedostatke programa glazbene nastave koji se trenutno provodi u obje škole. Analizom podataka smo uspjeli ustanoviti da je glazbeno područje sviranje imalo pozitivan učinak te znatan utjecaj na učenike waldorfskih škola koji su zbog toga počeli svirati još jedan instrument, a pokazali su i veću zainteresiranost za klasičnu glazbu. Usprkos tome učenici waldorfskih škola manje vole nastavu glazbene kulture te nemaju potrebu za dodatnim satovima dok nasuprot tome učenici općeobrazovnih škola pokazuju veliki interes prema glazbenoj nastavi. Kroz provedenu anketu nije se istražilo utječu li ostali predmeti i aktivnosti u koje je integrirana glazba u waldorfskim školama na to da je time glazbeno obrazovanje kvalitetnije. Anketiranjem je utvrđeno da se i dalje otvoreni model u općeobrazovnim školama u potpunosti ne provodi sa slušanjem kao obaveznom središnjom aktivnosti, ali se pokazalo kako učenici vole slušanje. Rezultati provedene ankete su pokazali velike razlike u stavovima učenika, a njihovi odgovori daju prostora za daljnje istraživanje.

Ključne riječi: osnovna waldorfska škola, osnovna općeobrazovna škola, waldorfska pedagogija, glazbena kultura

8. SUMMARY

Music has a great influence on children and it is therefore extremely important to correctly conduct music education from a child's earliest age. Music programme is not can be differentiate. In general education schools the emphasis is put on listening, while in Waldorf schools singing and playing an instrument are emphasized. Considering the large difference in programmes, this paper's aim is to find out which teaching programme brings music closer to pupils. To get an insight into results, third-grade pupils belonging to three general education schools (Primary school Belvedere in Rijeka, Primary school Gelsi in Rijeka and Primary school Stoja in Pula) and two Waldorf schools (Primary Waldorf school in Zagreb and Primary Waldorf school in Rijeka) were questioned. The questionnaire consisted of 19 questions, and the results were described and graphically presented. In the statistical analysis the Mann-Whitney U test, The Fisher test and the chi-square test were used. Through pupils' subjective experience results, an insight was obtained into the advantages and disadvantages of programmes currently conducted in both schools. The data analysis showed that the music area of instrument playing had a positive effect and significant influence on Waldorf school pupils who due to that reason started to play another instrument, but also showed a higher interest in classical music. Nevertheless, Waldorf school pupils love music teaching to a lesser extent and do not feel the need for additional classes, while contrary to them, general education school pupils express a high interest toward music teaching. The conducted questionnaire did not study if the influence of other school subjects or activities with integrated music contents in Waldorf schools made music education better. The questionnaire confirms that in general education schools the open model is not fully conducted with listening as a compulsory central activity, but it shows that pupils love listening. The conducted questionnaire results show huge differences in pupils' attitudes, and their answers leave space for further research.

Key words: primary Waldorf school, general education school, Waldorf pedagogy, Music

9. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik za učenike

ANKETNI UPITNIK ZA UČENIKE

Ova anketa se provodi za potrebe dobivanja podataka u svrhu izrade diplomskog rada. Zahvaljujem se svima koji će ispuniti ovu anketu i doprinijeti istraživanju. Anketa je anonimna te Vas molim da na sva pitanja iskreno odgovarate. Unaprijed hvala.

U sljedećim tvrdnjama na ljestvici od 1 do 5 procijenite koliko se slažete s njima:

1 - U potpunosti se ne slažem, 2 - Djelomično se ne slažem, 3 - Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - Djelomično se slažem, 5 - U potpunosti se slažem.

1. Volim nastavu glazbe u školi.	1	2	3	4	5
2. Volio/ljela bih imati više sati glazbe u školi.	1	2	3	4	5
3. Sviđaju mi se pjesme koje učimo u školi.	1	2	3	4	5
4. Volim slušati glazbu izvan škole.	1	2	3	4	5
5. Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi ju netko uživo svira.	1	2	3	4	5
6. Glazbu mogu bolje doživjeti kada mi se pušta preko računala, CD- playera, hi-fi uređaja, itd.	1	2	3	4	5
7. Volim klasičnu (umjetničku) glazbu.	1	2	3	4	5

U sljedećim pitanjima zaokruži samo jedan od ponuđenih odgovora i dopuni crtu ukoliko se tvrdnja odnosi na tebe.

- 1) Kako se najčešće osjećaš na satovima glazbene kulture?
 - a) mislim da sam dobar/la u glazbi
 - b) mislim da nemam smisla, glazba mi je nejasna
 - c) bitno mi je da sudjelujem i da se zabavim
- 2) Na satu glazbene kulture najčešće:
 - a) Pjevamo
 - b) Sviramo
 - c) Slušamo glazbu
- 3) Na satu glazbene kulture najrjeđe:
 - a) Pjevamo
 - b) Sviramo
 - c) Slušamo glazbu
- 4) Volio/ljela bih da na satu glazbene kulture više:
 - a) Pjevamo
 - b) Sviramo
 - c) Slušamo glazbu
- 5) Sviraš li neki instrument?
 - a) Da, _____ (na crtu napiši ime instrumenta koji sviraš)
 - b) Ne

- 6) Voliš li svirati na satu glazbene kulture?
- Da
 - Ne znam, nisam nikada svirao/la.
 - Ne
- 7) Bi li volio/ljela naučiti neku pjesmu svirati u školi?
- Da, _____ (na crtu napiši ime pjesme)
 - Ne
- 8) Koji instrument bi volio/ljela naučiti svirati?
- _____ (na crtu napiši ime instrumenta)
 - Ne zanima me sviranje instrumenta.

U sljedećim pitanjima zaokružiti jedan ili više ponuđenih odgovora.

- 9) Volim kada na satu glazbene kulture:
- Gledamo filmove
 - Igramo se uz glazbu
 - Izmišljamo pjesme
 - Izmišljamo skladbe
 - Crtamo
 - Plešemo
 - Učimo o notama
 - Oslušujemo glazbu koja nas okružuje
 - Ostalo: _____
- 10) O čemu voliš razmišljati dok slušaš glazbu?
- O melodiji glazbe
 - O riječima
 - O dinamici, tempu, instrumentima
 - Maštam dok slušam glazbu
 - Ostalo: _____

U sljedećim pitanjima, svoje odgovore obrazloži na pripadajuće crte.

- 11) Što bi volio/ljla promijeniti u nastavi glazbe?

- 12) Smatraš li da je glazba važna? Obrazloži svoj odgovor.
